

COMMENTARII DE BELLO

antiquissimis temporibus A.D.MCMLII - MCMLIV

scripsit F.L.

STRUČNÝ PAMĚTNICKÝ ÚVOD

k tušení souvislosti příčin a důsledků událostí pojednávaných dále v Komentářích o vojně pěší a v pomocných technických praporech (v originále „Comentarii de bello in regimento pedestro et in cohortibus auxiliariibus technicis) sepsaný dodatečně po doplnění Komentářů.

Počátek všeho leží daleko v předminulém století. Přesně v r.1884, kdy se narodil v Břežanech nad Ohří v rodině sedláka jako druhý syn můj otec. Osud mu však nedopřál ani vystudovat vytouženou průmyslovku, ani stát se rolníkem. Měl tu smůlu, že dědeček byl zastáncem pokroku, který se mimo jiné zasloužil o vznik místní kampeličky v Budyni. Jenomže tu, ještě před příchodem 20-tého století techniky a ekonomiky, revolucí –istických či plyšových, vytuneloval pokladník a s hotovostí zmizel neznámo v kterém daňovém ráji. Tak dědeček, jako ručitel, přišel o veškerý majetek a nakonec i o život. To pravděpodobně otce podnítilo, aby se nepřiznal osudu vzepřel, což se mu dlouhá léta dařilo. V závěru jeho života ho však potkala další smůla v tom, že z východu místo tří králů přišli osvoboditelé od starostí s majetkem. Prý bratři. Ale nikoliv přátelé. Ty si totiž můžeme vybrat. Vraťme se však ještě do doby předválečné.

Konec r.1938 mne zanesl do první třídy obecné školy a rodiče do období obav z možných náletů Luftwaffe. Proto prostřední sestra a já jsme byli odesláni k matčině příbuzné do Chvojínku u Neveklova. Její manžel tam byl řídicím učitelem na místní jednotřídce.. Pro nás, městské děti, to byly nezapomenutelné zážitky: práce na školní zahradě, pasení hus a koz se spolužáky, sbírání brambor a jejich opékání na ohničku, výlety do okolních lesů na Neštětickou horu a podobně. Na vánoce jsme se již vrátili domů a čas pak pro nás děti běžel poměrně klidným tempem přes počínající válku až do poloviny r.1942. Tehdy rodina rozhodla, že mám jít do gymnasia a tím nejbližším bylo to libeňské. A tak jsem se musel podrobit nejprve psychotechnickým testům a pak o prázdninách týdennímu „Ausleselágru“, kde adepti měli prokázat své znalosti a schopnosti stát se primány. V září nás asi 65 přijatých přivítal mile pan ředitel Hemmer, zatímní správce, kterého po roce, když nebyl shledán dostatečně loajálním, vystřídala poněkud směšná figurka profesora matematiky Mattaucha, zvaného Venca. Ten nás nutil při příchodu do školy každé ráno zdravít zdviženou pravíci, přestože to většina všelijak fixlovala či parodovala. Možná tak chránil školu před uzavřením, neboť po válce odsouzen nebyl a učil kdesi jinde. Jak šel válečný čas, začaly se sbírat různé suroviny, dnes zvané druhotné, což se dalo občas použít na legální ulití se z některých méně oblíbených předmětů. Přímou proti gymnasiu byl totiž tzv. obecní dvůr, kde jsme si mohli půjčit bytelnou dvoukolovou káru a s ní vyrazit do okolních ulic a uliček. Zvonili jsme na domovnice, pokřikovali „Mlospani, nemáte starý papír?“. Ale poděkovali, i když na nás někdy šly s koštětem.

Rozhlasové zprávy začínaly tehdy hlášením „Aus Führer's Hauptquartier: das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt...“ a když se podle nich začalo vojsko stahovat do předem připravených pozic, rostl počet přeletů „nepřátelských letadel“ a tedy i riziko bombardování. Aby se letouny nemohly orientovat zaměřováním se podle vysílačů, byl program přerušován po hlášení „Achtung, Achtung! Der Sender Prag, der Sender Gruppe Böhmen-Mähren, schaltet nunmehr wegen Annäherung feindlichen Flugzeugen ab. Pozor, pozor! Vysílač Praha rozhlasu Čechy Morava přerušuje nyní vysílání, protože se přiblížila nepřátelská letadla“. Později byl uveden do provozu slabší vysílač ve Strašnicích s mírně odlišným hlášením „Achtung, Achtung! Der Sender Prag-Stadt schaltet wegen Annäherung feindlichen Flugzeugen ab.“ Ten pak v nepravidelných intervalech byl zapínán a přinášel bližší informace či pokyny, jako „Achtung, Achtung, örtliche Luftschutzleitung. Feindliche Kapfverbände im Raume 80km östlich von Prag, ich wiederhole,.....Ende der Meldung. Wir kommen wieder.“ Potom totéž v češtině a že se prý zase ohlásí. Když se nic nedělo, ozývala se pravidelně každou hodinu uklidňující hláška „Achtung, Achtung, die Luftlagemeldung. Über dem Reichsgebiet befindet sich kein feindlicher Luftverband, ich wiederhole....“. Když se dělo, dozvěděli jsme se, že jsou třeba nad Berlínem. Jednotlivá letadla ani nehlásili, to už by pro žádný program nezbyl čas. Lidová tvořivost začala brzy hlášení parodovat, jako „Unter dem Kampfverband befindet sich kein deutsches Reichsgebiet“ nebo v češtině „Nad říšským územím lítá kufr s uzeným, ich wiederhole, už je dole“. Když byly svazy asi sto kilometrů od Prahy, byl sirénami dáván signál „Letecké nebezpečí“ a školní rozhlas hlásil „Luftgefahr fünfzehn!“ To znamenalo, že žáci, kteří to měli domů asi 1

kilometr, čili 15 minut, mohou odejít domů a vzít s sebou 1 spolužáka, aby došlo k rozptylu možných obětí. Podobně tomu bylo i úřadech a některých továrnách, pokud byl v blízkosti volný terén, protože sklepní kryty byly většinou nevyhovující. Já jsem to měl domů sice dobrých 20 minut, ale ve škole neměl nikdo zájem to kontrolovat a tak jsem se Zdeňkem Kubičkem prchal pravidelně domů a triedrem jsme sledovali oblohu.

Válečná německá propaganda nebyla lidmi brána vážně, nevěřili jí a dělali si z ní šoufky. Leč někdyby šlo takřka o proctví. Třeba nápis „Es kommt der Tag und der Sieg wird unser sein!“ na jednom plakátu mohl být považován za Molotovův výrok, přeložený Ribbentropem do němčiny po podpisu paktu o spolupráci a neútočení. V Libni na vývěsce po Zámečkem visel jednou plakát s velkým nápisem „Nazionalsozialismus oder Bolschewismus?“. Kdosi ho doplnil vtipným, byť gramaticky chybným „Kartoffeln oder Ertepeltn?“ Jindy tam vylepili plakát s Hradčany, nad nimiž visela ruka s vytetovaným srpem a kladivem a s dlouhými drápy, se kterých kapala krev. Pod tím bylo vytištěno varování „Zachvátí-li tě, zahyneš!“ To bylo krátce doplněno ruční poznámkou „Nám to nevadí, my tam nebydlíme“. Ani po válce si větší nechtěla připustit, že by to jednou mohlo vadit. Někdy na podzim r.1944 se na škole pro nedostatek uhlí přestalo topit a byly proto vyhlášeny „uhelné prázdniny“. Chodili jsme pak jen jednou za tři týdny do školy pro nové úkoly a odevzdávali ty minulé. Tuto dobu, i pro riziko leteckých náletů Spojenců na průmyslovou vysočansko-libeňskou oblast, jsme trávili pod dozorem naší máti v pronajatém bytě na Chlomku u Davle, kam jsme obvykle jezdili jen v létě posázavským expresem. Ten teď v úseku od Vraného do Čerčan byl vyřazen z provozu, protože v tunelech byla umístěna válečná výroba a my jsme museli k cestám do Prahy a zpět užívat parníky Pražské paroplavební. Bylo to však i bezpečnější, protože na ty „kotláři“ neútočili.

Z Chlomku byl dobrý výhled nejen na údolí Vltavy a Sázavy, ale i na planinu mezi nimi, zabranou tehdy pro výcvik jednotek SS, ale i na pláň s tratí z Vraňan na Dobříš a dál. Tu zřejmě Němci používali pro vojenské transporty, neboť terén nebyl příliš otevřený a pro kotláře přehledný. Leč jednou se objevil roj 9 Mustangů, ve vzduchu utvořili jakési čertovo kolo a podle zvuku dosti dlouho trvající střelby zřejmě zlikvidovali jednu vlakovou soupravu. Tak hned druhý den jsme se pod vedením staršího kamaráda vypravili na průzkum. Místo na trati jsme s pomocí domorodců našli poměrně snadno, prohlédli prostřílené trosky a kolejnice, nasbírali průbojné projektily, prázdné nábojnice s články kulometných pásů a podle rady místních rychle zmizeli.

Konec války byl ještě daleko, i když už bylo po invazi. Zprávy domácího rozhlasu sice dávaly dosti dobrý obraz o pohybu front na západě i východě podle míst „zaujímání předem připravených pozic“, ale zprávy z „Kroměříže“ byly zajímavější. I když během války musely být z rozhlasových přijímačů vymontovány cívky krátkovlnného pásma a poslech „štvavých“ stanic byl trestný, pro většinu tehdy relativně jednoduchých přijímačů bylo možno problém řešit pomocí tzv. „Churchilky“. Jednalo se o samonosnou cívku, zkratující středovlnnou v rádiu, ale bylo ji nutno vždy z přijímače vyjmout a schovat. Po invazi pak už bylo možno bez problémů a rizik i na středních vlnách poslouchat německy hovořící „Soldatensender West, angeschlossen den deutschen Kurzwellensendern Atlantik“, nepochybně spojeneckou stanicí.

Na Květnou neděli 25. března 1945 byl teplý slunečný den. Obědvali jsme, když radio hlásilo, že svazy nepřátelských bombardovacích letadel se nacházejí v prostoru 60 km východně od Prahy. Jenže to již bylo slyšet dunění leteckých motorů, což byl pro mne povel popadnout triedr, vyběhnout ven a zjistit, zda to jsou Liberatory nebo „létající pevnosti“. Ani jsem se nestačil rozhlédnout. Ozval se podivný svist, exploze a ve směru ČKD stoupal sloup dýmu. Už jsem na nic nečekal a pádil za rodinou do krytu. Hvízdání pum a exploze z dále i z blízka vyvrcholily třemi tak silnými, že málem vyrazily dveře krytu. Po chvíli se rozhostilo téměř hrobové ticho a zanedlouho sirény ohlásily konec náletu. V nedojedeném obědu na stole ležel lustr a střepiny skla, se stropu visely kusy omítky na rákosovém podbití, jakoby nějaký Faust přiletěl dovnitř. Byl to však balvan z blízkeho mostu přes Rokytku, který dostal dva přímé zásahy. Střecha domu byla děravá, řada oken vysklená. Asfalt před domem byl poset úlomky, hlinou, pískem a před dveřmi ležela jedna polobotka. Až pozdě odpoledne přišel říct někdo ze sousedů, že v zahradě u plotu, dobře 25 m od domu, leží

nějaké tělo. Byl to mladý muž, který asi před dvěma týdny utekl z totálního nasazení v Říši. Možná, že utíkal před výbuchy nádrží s metylalkoholem v blízkém lihovaru, kde to hořelo a vybuchovalo ještě dlouho celé odpoledne, možná, že se původně schoval se skupinkou dalších lidí pod oním mostem přes Rokytku, osudu však neutekl. Paradoxní přitom bylo, že nikdo ze zaměstnanců lihovaru a obyvatel jeho deputátních domků, i když vyhořeli, nezahynul, podobně jako další sousedé v nejbližším okolí mostu, zatímco náhodným jen kolemjdoucím tu nedělní procházka znamenala konečnou.

A přišla sobota 5.května. Náhle se z pražského rozhlasu ozvalo české volání o pomoc proložené anglickými i ruskými prosbami o podporu letadly a vysazení parašutistů. Kolem našeho domu projela skupina našich povstalců s ukořistěným pancéřovým polopásovým vozidlem, ale zničený most je dál nepustil a průjezd podél Rokytky na Kolčavku byl příliš úzký. Snad jim to vyšlo jinudy. Krátce na to začal po trati z hlavního nádraží do Vysočan jezdit německý pancéřový vlak a ostřelovat oblast od Vysočan do Karlína. Povstalcům se dařilo postupně omezovat jeho akční radius postupným podminováním kolejí, až mu zůstal jen prostor na viaduktu nad Královskou třídou na Balabence. Nakonec střelba ustala a posádka zdrhla, když jí buď došla munice nebo zpráva o postupu Rusů. Dopoledne 9.května se na Královské objevily první T34, které jsem šel v doprovodu otce zvědavě okouknout. Pro relativně odlehlou polohu domu a zničený most přes Rokytku jsme si naštěstí návštěv osvoboditelů moc neužili. Jen jeden major se skupinou vojáků a děvočkou údajně z Kolína po získání nějakého špiritusu ve zbytku lihovaru chtěl použít v domě ložnici. Nakonec jim stačil chléb, cibule ze zahrady a voda na ředění lihu. Později však k nám začal docházet z Proseka jeden ruský kapitán odkudsi z Kavkazu, kde prý měl svůj větší ovocný sad. Rozumněl nejen ovocnářství, jako otec, ale hovořil i německy, takže se s ním dalo dobře komunikovat. Byl rád, že mohl občas vypadnout z drsného vojenského prostředí. Když se na podzim před odchodem své jednotky přišel rozloučit, měl slzy v očích a obavu, jak po návratu asi všichni skončí, protože měli možnost vidět jiný svět. Myslím, že jsme to tenkrát i přes dřívější shlédnutí výstavy „Sovětský ráj“ ještě plně nechápali.

Ani nedávný konec války nás kluky neodradil od výzvědných výprav do okolí kbelského letiště i na bývalé cvičiště v blízkosti karlínské Invalidovny, kde Němci vybudovali palposty protiletadlových děl ráže 45 mm obsluhovaných členy HJ. Tam se poměrně snadno daly získat kompletní nábojnice i s průbojnými protipancéřovými projektily. Podle informací od nepříliš starších kamarádů a našeho dětinského rozumu se prý daly snadno a bezpečně ve svěráku rozebrat. Že se to podařilo, jsou důkazem tyto řádky. Ale je pravda, že když jsem si na to později vzpomněl, běhal mi mráz po zádech.

Asi v polovině května začala znovu škola. Někteří profesori odešli, jiní se vrátili po dočasných přeřazeních, objevili se i noví. Přestali jsme se učit německy a začali se seznamovat s čajovým písmem a nově zavedeným pojmem "lidová demokracie". Nesmysl lidové lidovlády se začal ukazovat postupně. Pamatuji se, jak ve čtyřicátém pátém roce většina s nadšením přijímala první znárodnění. Co gymnasiální studenti jsme museli nastoupit v říjnu na Václavské náměstí a poslouchat Benešovy oslavné tirády a zdůvodňování toho aktu. Před volbami v r.1946 vytvořili v rámci Národní fronty tak zvaný Socialistický blok národní socialisté spolu se sociálními demokraty a komunisty. Ten nakonec v české části parlamentu získal 80% míst (KSČ 40%, NS 24%, ČSSD 16%) a to už pozdější odklon "brkounů" (nár.soc.) doprava nezachránil. Vyučování probíhalo svým tempem a tak jsme zhoršování celkového ovzduší začali intenzivněji vnímat spíš až koncem roku 1947.

Protože otec byl již před válkou dlouholetým členem Klubu českých turistů, navrhl mi hned ve čtyřicátém pátém roce, abych chodil do dorostu KČT. Sešla se nás tam dobrá parta s prima vedoucím Jirkou Dvořákem, zvaným Dany. Z nám nezámých důvodů ho chtěl vystrnadit jiný "turista", jakýsi Flídr, který však byl nám všem nesympatický. Do jednoho jsme proto z KČT odešli a tak zároveň ztratili klubovnu ve Školské ulici. Danymu se v krátké době podařilo nám najít útočiště pod hlavičkou Mládeže brannosti v tehdy nově konstituovaném Svazu brannosti. To mělo výhodu, že jsme si mohli pořídit jednotný kroj - anglické batteldressy, opasky a

černé barety. Na začátku roku 1946 jsme museli zase opustit Svaz brannosti prý pro náš nízký věk a tak jsme se konstitovali jako 117. oddíl Junáka s klubovnou v jednom zahradičství v Košířích. Měli jsme štěstí, že naším patronem se stal první místonáčelník Junáka bratr Žák. Lovili jsme bobříky, skládali odborky, z postu rádce jedné z družin jsem postoupil na Maugliho u vlčet a nakonec na zástupce vedoucího oddílu. Jako takový jsem v létě 1947 vedl letní tábor ve Zvíkovském podhradí, když Dany byl zrovna povolán na vojenské cvičení. Ve zdraví jsme se všichni vrátili zpět, ale dalšího tábora jsme se již nedožili. Do roka a do dne nás Český Svaz Mládeže rozpustil a vypustil.

Pak přišly napínavé události února 48 se sjezdem odborářů a vyhrůžkami Zápotockého t.zv. reakci. Tenkrát jsem byl pouhým sextánem libeňského gymnazia. Moji tehdejší spolužáci a dobří přátelé Jaroslav Nohavec a Jaroslav Krčál přišli ráno ve středu 25.února do školy se zprávou o vysokoškoláky chystané akci, o níž se však střední školy alespoň v okrajových částech Prahy téměř nedozvěděly. Neskrývali nikdy své přesvědčení a dobře si uvědomovali vývoj od voleb a omyl předvolebního Socialistického bloku. Usilovali proto o cokoliv, co by mohlo vést k nápravě. Tím mohla být i demonstrace na podporu nerozhodnému prezidentovi, dokumentující přesvědčení mladých, že proti násilí, podlosti, demagogii a lžím lze postavit srdce a nadšení. Samozřejmě jsme před svazáky nemohli akci veřejně prezentovat a tak jsme mohli získat jen důvěryhodné sympatizanty. Ze srazu na technice na Karlově náměstí jsme po proslovu tehdejšího předsedy Svazu vysokoškolského studentstva vyrazili v předních řadách na Malou stranu s cílem dojít na Hrad. Zdálo se nám, že nás lidé na chodnících podporují, že stojí za námi. Netrvalo však ani tak dlouho a stáli jsme také. V horní části Nerudovy ulice zablokoval průvod sevřený šik esenbáků z Pohotovostního pluku se zbraněmi, které neměli jen pro parádu jako na přehlídce, jak se brzy ukázalo. Vyděšené pohledy lidí, dívajících se z oken domů, nás zvědavě přimělo protlačit se s nemalým úsilím blíže k čelu průvodu. Ale to už děj začal nabírat na obrátkách. Krátká diskuze mezi čelem průvodu a ozbrojenci, výzva velícího důstojníka k rozchodu, povel k sejmutí zbraně a nasazení bodáku a postupu vpřed. Ani zpěv hymny žoldněře nezastavil. Státní vlajku v čele průvodu strhli a začali přední řady zatlačovat. To samozřejmě vzbudilo protitlak. Davem proběhlo několik málo vln, když náhle zazněl výstřel a pak rozhořčené výkřiky o vrazilích na adresu sonybojů. Z okna domu po levé straně fotografoval nebo filmoval brutální postup mladý muž. Později nám vrtalo hlavou, zda se mu podařilo se záběry uniknout a jak asi dopadla majitelka bytu. Zvuk střelby nás ohromil a na okamžik i ochromil a přiměl k ústupu. To nebylo snadné. Spodní řady pro všeobecný hluk nemohli střelbu slyšet a snažili se postupovat dál vzhůru. Z příšerného tlaku děvčata kolem nás omdlévala, sami jsme se nemohli téměř nadechnout. Okolní domy estébáci uzamkli, z kostela Panny Marie ustavičné pomoci prý brutální soldateska v uniformách i civilu lidí vymlátala. Plni bezmoci a vzteku jsme vraceli přes Karlův most a potkávali rozjařenou avantgardu dělnické třídy, vracející se z jejího vítězného shromáždění na Václaváku. Jejich jedovaté a nenávistné posměšky plné zášti k inteligenci se nám vryly do paměti jako jejich oslava přijetí demise vlády a jmenování nové. Naštěstí pro nás se zřejmě informace o účasti na demonstraci do gymnazia nedostala, nebo možná ještě tehdy nás mohla rozumná část profesorského sboru ochránit. Pamatuji si však dobře to, jak v sobotu po únorovém "vítězství" přišel domů otec z podniku s tím, že mu akční výbor řekl "Tak, pane šéf, v pondělí už sem nechoďte, ale musíte nám být k dispozici!". Pamatuji si i to, jak řada okolních živnostníků, řemeslníků, zahradníků i jiných profesí sice do očí vyslovovala svůj soucit, ale po straně se i škodolibě pochechtávali "Nám se to nemůže stát". Za několik roků byl opak pravdou. Pamatuji i to, jak otec se snažil znovu začít jako obchodní cestující se žiletkami jedné v tu chvíli ještě neznárodněné firmy "Karel Táborský Sedlčany" a jak nakonec všechen ten tlak bezpečnostních, správních i soudních orgánů mu přivodil náhlou mozkovou

cévní příhodu a ochrnutí.

Na gymnaziu se po únoru zatím zdánlivě téměř nic nedělo. Jen ředitel Šimon byl odeslán do důchodu a vystěhován z ředitelského bytu. Svou činnost zintenzivnily organizace Svazu mládeže a partaje. Naše dvě třídní soužky a dva tři souzi se alespoň navenek příliš neaktivizovali a tak sexta skončila v jen napjatém klidu. Septima přinesla v třídním i školním životě více vzruchu. Jarka Vedral s Milanem Žemličkou přišli s geniálním nápadem založit ve třídě recesní organizaci pod názvem "Světové hnutí Jäger, hnutí pro propagaci teplého spodního prádla systém Jäger s chlupem dovnitř a tkalounem kulatého průřezu - československá sekce". Název parodoval různé již existující a nově vznikající internacionální instituce. Tak trochu z obranných důvodů byl vznikající rukopisný časopis hnutí nazván "Hlas svobodných podvléček - nezávislý nepravidelník, splatno a žalovatelné v Praze, redakce a administrace tamtéž". Spolkový život se rozvíjel zhotovením členských legitimací, znějících na zvolenou přezdívku jednoho každého a dále vyhlášením soutěže na znak. Navrhl jsem malý znak do klopky a zhotovil ve spolupráci s Pavlem Röhlichem 34 kusů pro každého spolužáka. Střední znak na bundy a svetry zhotovila a ušila děvčata podle snad Jardova návrhu a velký znak jsme prohlásili za tajný, takže ho nikdo nikdy neviděl. Hymnu složili opět hlavní organizátoři na Ježkovu melodii "Civilizace" a měli s ní ohromný úspěch na školních akcích. Po informacích ze zákulisí svazácko-partajního výboru, že na gymnaziu bude založena organizace Svazu československo-sovětského přátelství s nepovinným členstvím jsme kolektivně vymysleli a zorganizovali nenapadnutelné východisko, na což by naše kolektivní členství v SHJ nestačilo. Využili jsme nenápadné novinové zprávy a všichni jsme iniciativně vstoupili do nově ustavené Společnosti československo-albánského přátelství, kterému tehdy předsedal jakýsi literát a vyslanec v Tiraně Jasoň Urban. Na sekretariátu tohoto spolku na nábřeží proti pozdějšímu pláňáku byli z tohoto přílivu členů úplně trop. Když pak nový direktor, který nás tehdy vzdělával ve filosofii a občanské nauce, přišel s výzvou ke vstupu do SČSP, byl naší informací o členství u konkurence dokonale zaskočen. Nevšiml si totiž, že třídní nástěnka byla vzorově vyzdobena materiály o lidové demokratické Albánii velkého Envera Hodži, které jsme krátce před tím přinesli. Co mohl dělat jiného, než naši iniciativu chválit, neboť tenkrát ještě Albánie uznávala Josefa Visarionoviče Džugašviliho.

S koncem septimy však skončila i řada profesorů, kteří neprošli sítím partajního hodnocení. Z našich kantorů to byli Dr.Karel Průcha, profesor tělesné výchovy a také výchovný náčelník Junáka, profesorka Hájková na češtinu a profesor Koc, latinář. Ten při své poslední hodině se s námi pohnutě loučil moudrým proslovem a zakončil ho slovy: "Již staří Římané říkali: Nihil novi sub sole. Tohle všechno tady již bylo." Lehce se uklonil a otočil se k odchodu. Třída ztichlá jak pěna jako na povel vstala a zatleskala. Těšili jsme se na oktávu, ale byli jsme zklamáni. V rámci přestavby školství a boje proti pěstování "elit" osmiletými gymnasií nařídil dědek Nejedlý, ministr přes školy, zrušit tyto ústavy, udělat je jen čtyřleté a nižší třídy sloučit vlastně s měšťankami a obecnými školami. Takže najednou jsme zase byli znovu ve čtvrtém ročníku a chystali se k maturitě, které se však přítel Jarda Nohavec nedočkal. Krátce po vánocích najednou chyběl a nevěděli o něm ani doma. Po několika dnech jsme se dozvěděli, že ho spolu se dvěma partnery po udání agentem-provokátérem zatkla Státní bezpečnost v hotelu Flora pro pokus o útěk do zahraničí. Když jsme se po dvou letech, které prožil v Táborech nucené práce v Jáchymově a Ústí/Labem, konečně zase sešli, prozradil mi, že ho shodil vlastní švagr. Pak jsem pochopil, proč se jeho setřenice Zlata právě před dvěma roky rozvedla. Po propuštění mohl pracovat jenom jako pomocný dělník v ústeckém TONASO a vojnu si odkroutil v těžkém PTP v kladenských dolech. Pak směl získat kvalifikaci betonáře v Armabetonu, čímž se současně stal příslušníkem proletariátu. Jako Don Manuel mohl jet na

dovolenou do Jugoslávie a splnit svůj dlouholetý sen: přes Itálii do Jihoafrické republiky, kde využil svou novou betonářskou kvalifikaci a to přes příbuzenský vztah s tehdejším prezidentem Malanem. Viděl sice i Australii, ale uran, soda, uhlí a cement se nepochybně podepsaly na jeho zdraví tak, že se Abrahamovín nedožil.

Poslední školní rok pomalu končil a přišel čas písemek. Prskoč, tedy prskající soudruh ředitel, který nás vzdělával v češtině, si klasifikací písemek připravil půdu pro případné snazší prosévání těch z nás, kde by to z třídního hlediska bylo vhodné. Přes aktivní spoluúčast členky ČSM delegované do komise z okresu se mu podařilo utopit jenom jednoho staršího spolužáka, syna bývalého vyššího funkcionáře sociálnědemokratické strany, který odmítl sloučení s kompartají. Já jsem si na potíž zadělal asi i vlastní iniciativou právě na písemce. Jakkoliv byla témata utajována, něco sem tam uniklo, nebo bystré hlavy odhadly možnosti a tyto typy se bleskově šířily. Kromě témat spíše kulturněliterárních se začala objevovat i politická. Tentokrát se odhadovala s určitou jistotou socializace průmyslu nebo zemědělství. Protože jsem si přece jenom chtěl pojistit přechod přes hranici dospělosti, rozhodl jsem se připravit si obě možnosti. Proto jsem si zakoupil dvě příručky pro partajní školení a učinil obsáhlé výpisy. Mé informační zdroje se mnoho nezmýlily, téma mělo název "Naše cesta k socialismu". Jenomže obsáhlé výpisky a jejich nutné kombinování vedly k úplnému vyčerpání času pro zpracování konceptu a přepisu na čistopis. Na jeho přečtení a případnou opravu mi již nezbyl čas. Výsledkem byla jedna chybějící čárka ve větě složitě a jedna hrubka v i/y! Tím jsem nahrál Prskočovi na smeč, aby mi mohl dát sardel a tak si případně zjednodušit řešení, co se mnou. Na ústní zkoušku ze všech povinných předmětů jsme podle počtu žáků ve třídě měli 33 otázek. Abychom si usnadnili přípravu, vypracoval každý vždy jen jednu otázku a tu rozmnožil nebo dal opsat druhým. Při ústní zkoušce však, i když otázky jsem zvládnul docela slušně, se pětka nejen přetřásala, ale vyslovovaly se i pochybnosti, zda takového studenta pustit, či nikoliv. Navíc členka maturitní komise, delegovaná za Svaz mládeže okresním výborem, jejíž IQ bylo o jednu až dvě větší, než číslo jejích bot, s jistotou svého proletářského původu a partajního přesvědčení prohlásila, že v textu jsem měl i řadu věcných politických chyb. Když jsem nechtěl dělat reparát, nebo vůbec si maturitu znemožnit, vůbec jsem se nebránil a raději zůstal za politicky nezralého blba. Komise se usnesla, že v dalších předmětech mi bude věnovat mimořádnou pozornost. Když došlo na ruštinu, karta se obrátila a osud mi přál. První otázkou bylo čtení článku a jeho překlad. Neměl jsem nikdy sebemenší problém se čtením bukvic, i když jsem třeba nevěděl, co vlastně čtu. Rovněž přízvuk působil dojem výborné znalosti jazyka, takže s mírnou nápovědou asi dvou slov jsem tak udělal dobrý dojem. Z druhé otázky jsem však měl vítr. O Lomonosovi jsem věděl jen to, že se narodil, psal a zemřel. Naštěstí soudružka předsedkyně mi položila otázku, zda jsem viděl nějaký sovětský film. Asi proto, že to nepokládala za pravděpodobné, čímž by se prokázal můj politický a třídní profil. Jenomže jednou z vypsáných otázek byl film Syn pluku, který vynikajícím čtivým způsobem zpracovala jedna spolužačka, takže jsem si ho zapamatoval snad celý zpaměti. Spustil jsem tirádu "Vaňa Solncev, ljubimyj geroj sovjetskoj molod'oži" tak přesvědčivě, že mne předsedkyně skoro nenechala domluvit a na Lermontova už komisi nezbyl čas. Tak jsem si vyžehlil předchozí průšvih a byl nakonec za dospělého prohlášen. Možná, že tehdejší informační kanály měly ještě značné díry a proto se na školu nedonesla zpráva o mé nejstarší sestře Věře. Ta odejela v r.1946 na léčení a studie do Švýcarska a po "únoru" se přes výzvu ambasády odmítla vrátit. Navíc po vstupu do Kongregace sester sv.Rity odejela do západního Německa.

S koncem posledního ročníku však také většinou nastala určitá starost, co dál. Tři kolegové, kteří chtěli na medicínu, dostali při přijímací zkoušce na fakultu doporučení zkusit si zlepšit vztah k příštím pacientům z řad proletariátu aspoň roční praxí v obrobně ČKD. Já jsem zkusil

své štěstí na chemii, kde se mi dostalo naprosto stejné rady s tím, že mi potom možná dá závodní rada razítko na přihlášku k dalšímu studiu. Po promyšlení situace a možného výhledu rodina usoudila, že takové řešení nemá perspektivu hlavně z finančního hlediska, když otec je vážně nemocen. Protože jeden rok studia by byl ještě byl únosný, studoval jsem na vývěsce ve škole všechny nabízené možnosti. A hle, Vyšší jednoroční družstevní kurs při Vyšší hospodářské škole na Vinohradech vypadal docela slibně již svým pokrokově znějícím názvem. Nakonec to byl, jak se ukázalo, abiturientský kurs při dřívě obchodní akademii, jen doplněný o historii družstevního hnutí v Čechách. Vznikl z iniciativy Ústřední rady družstev, aby totiž výrobní a spotřební družstva vznikající kolektivizací řemeslníků a obchodníků měla školené administrátory. Po tentokrát velmi úspěšně zakončeném studiu, které mne doopravdy bavilo, jsem chtěl ještě o prázdninách pomoci při žních příbuzným v Břežanech nad Ohří, kam jsem často jezdil. V nedalekých Lázních Mšené, odkud shodou okolností pocházel jeden spolužák z kurzu, se pak slavily dožínky, na které mne pozval. V dobré náladě po skončení zábavy jsem se z nerozumu nechal svézt na motorce do vedlejší obce Ředhošť. Při návratu do naší ČZ v jedné zatáčce vrazila v protisměru Jawa a to znamenalo devět týdnů v roudnické nemocnici. Tehdy tam ještě sloužily jako sestry premonstrátky, jejichž vztah k pacientům byl neskutečně nádherný. Když zanedlouho po mém listopadovém návratu domů byly vyhozeny z nemocnice, musely kvalifikované ošetřovatelky nastoupit jako pomocné dělnice do textilek kdesi ve východních Čechách. Dlouho pry na ně místní pacienti vzpomínali.

V době mého pobytu ve špitále se ukázalo, že zavádění chozrasčotu a socialistického plánování znamenalo nejen nárůst papírových činností, ale i závislost na kvalifikovaných úřednících nevhodné politické orientace. Asi proto politbyro v druhé polovině r.1951 poslalo 77 tisíc pracovníků z administrativy do výroby a absolventi škol, zvláště později nastupující, neměli šanci nastoupit do kanceláří. Nezbylo mi nic jiného, než znovuobjevit v sobě svůj dřívější zájem o šroubování, vrtání, řezání a podobné technické činnosti. Jenomže vždy po předání pravdivě vyplněných dotazníků se mi zpravidla poštou vracely negativní odpovědi typu "místo bylo mezitím obsazeno jiným uchazečem". Nebezpečně se blížil konec roku, neboť od 1.ledna 1952 měli na potravinové lístky nárok jenom lidé s razítkem zaměstnavatele v občance. Padl mi do oka inzerát Tesly Elektronik, hledající technické kresliče pro strojní konstrukci v závodě Elstroj. Na osobním oddělení mi referent pan Pták položil otázku, kdy mohu nastoupit. "Třeba hned!", vyhrkl jsem. "Tolik pospíchat nebudeme, ale když mi vyplníte tento dotazník hned tady, tak se můžete hlásit zítra ráno v 7 hodin v Sámově ulici u pana Konečného. Jo, a napište mi tady taky tři adresy lidí, kterým si můžeme napsat o posudek na Vás". Jeden matčin bratranec, jeden již zaměstnaný spolužák a jeden dobrý soused - a bylo vymalováno. Úroveň posudků jsem tím sice měl zajištěnu, ale... V dotazníku byly kolonky u rodičů "původní povolání", ale také "povolání do r.1948". To první bylo nezávadné u obou, to druhé jen u máti. To druhé se u otce zatajit nedalo, ale potřeba kresličů možná měla přednost. Později jsem se dozvěděl, že zájem podniku na mém rychlém nástupu vyplýval nepochybně z plánovací metodiky t.zv. plánu práce. Neobsazená místa do konce kalendářního roku znamenala automaticky jejich vyškrtnutí z plánu práce a tedy nemožnost nástupu až druhého ledna. Elstroj jako malý závod s asi 300 zaměstnanci měl jen pomocného kádrového referenta. To byl jeden technik, straník a zároveň pokladník závodní rady ROH. Naštěstí krátce po mém příchodu na něj prasklo, že zpronevěřil členské příspěvky za asi 30 tisíc. Aby ho to tak nebolelo, tak po zaplacení oné částky s ním rozvázali pracovní poměr jen dohodou. Na prokádrování mé maličkosti mu naštěstí nezbyl čas Novým pomocným referentem se stal naprosto jiný, oteřený a rozumný konstruktér. Mne zatím ve skupině, kam jsem byl zařazen, vyučovali starší a zkušenější kolegové technickému kreslení, názvosloví a

normám, za což jsem se odvděčoval různými technickými výpočty na účtařské ruční Facitce. Zpravidla totiž na stále točení klikou neměli dost trpělivosti. Škola to byla dobrá, byť tvrdá, ale učil jsem se rychle a to se později ukázalo jako velmi užitečné. Tak uteklo třičtvrté roku a přiblížil se čas, ve kterém se prý z chlapců stávají muži. Mohlo to být zajímavé, jak vyplývalo z některých historek starších spolupracovníků, ale stejně mne to nelákalo. Končím tedy úvod před vlastními Komentáři parafrází jednoho pokrokového básníka, kterou původně užil v předmaturitním pásmu před "bílým" týdnem náš třídní poet a kterou jsem zase já na konci přeměny hochy v muže upravil takto dál:

Čas oponou trhnul a změněn svět - a místo novověku máme pravěk zas,
teď při vzpomínce se nám chvěje ret, co všechno ještě může potkat nás.

P.S.

Je pravdou, že i po mnohonásobném přečtení se člověku stále dovybavují informace třeba i dodatečně získané, nebo zážitky, které z různých důvodů – třeba v minulosti osobní bezpečnosti – si mozek vytěsnil a ony náhle se tu objeví.

Jednou z nich je i jeden z důvodů otcova onemocnění a to obava o rodinu po znárodnění. Koncem r.1947 byla schválena tzv.milionářská daň, kterou měli podnikatelé platit v dalším roce. Ale znárodnění v únoru a pak přijetí retroaktivních znárodnovacích zákonů až v dubnu ovšem s platností od 1.ledna 48 zablokovaly účty všech postižených lidí. Současně však na nich úřady platbu daně vymáhaly. Asi při náhodném pozdějším setkání se synem otcova právního zástupce jsem se dozvěděl, že ten u příslušného nejvyššího soudního orgánu přes finanční a daňové záležitosti snad v Bratislavě dosáhl uznání námítky, že dlužník nemá z čeho platit. To však byl již otec churav.

Druhou je neúmyslné „nedovolené ozbrojování“. Spolužák Jarda Nohavec pomáhal v únoru ukrýt zbraně, které byly deponovány na Svazu brannosti v Libni. Protože jeho otec, jako nájemce restaurace a kavárny Svět v Libni, byl rovněž v hledáčku orgánů, nemohl Jarda v určitém okamžiku jednu Mauserovku vzor 98 dále v bytě přechovávat a pečlivě zakonzervovanou a zabalenou mi ji přinesl k úschově ve snad příhodnějších podmínkách. Ty se však u nás obou postupně změnilly a tak Mauserovka nakonec skončila pod libeňským mostem, kde pokud ji rez nesežral nebo voda neodnesla, odpočívá dodnes.

Manucti et commentarii de bello 1952-4

Scipsit F.L.

COMMENTARIJ DE BELLO IN REGIMENTO PEDESTRO ET IN COHORTIBUS AUXILIARIBUS TECHNICIS

Sepsáno v L.P. MCMXCVI až MMVI Františkem Lhotským

Mým prvním přímým setkáním s realitou vojenské služby bylo oficiální oznámení v tisku a na plakátech o vyhlášení odvodů někdy počátkem roku 1952. Bezprostřední reakcí byl nápad získat modrou knížku. Ale jak na to a na základě čeho? Po průzkumu v příbuzenstvu jsem navštívil svou vzdálenou sestřenicí Mudr. Hanku Liškovou na jedné klinice na Karlově náměstí, abych zkonzultoval možnosti, jak vycouvat ze své vlastenecké povinnosti. "Hele, nevymýšlej si a nepřivolávej neštěstí. Buď rád, že jsi po té bouračce v pořádku a zatím zdráv. Ostatně to ještě nikdy nikomu neublížilo, když se naučil trochu disciplíně", znělo přibližně Hančino kategorické stanovisko. Žádný lepší nápad jsem tehdy nedostal, civilní služba neexistovala, nechal jsem to tedy koňům s větší hlavou. Nepřímým setkáním s vojnou vlastně už bylo asi rok trvající dopisování si s o dva roky starším Vaškem Viplerem z Břežan n/Ohří, kam jsem jezdil o prázdninách pomáhat na strýcově hospodářství. Během roku jsem tam slavil poutě, posvícení, dožinky, poslední leče a podobné příležitosti vhodné k předvádění svých znalostí z kurzů tance mistra Oplta. Vaškova adresa zněla PSxx Svatá Dobrotivá.

Nic mi to neříkalo, při jednom setkání jsem se pouze dozvěděl, že je to u Hořovic. Jeho rychlý postup, do roka rotný a pak staršina, mne docela udivoval, protože ani bratranec neměl tehdy tušení o jeho předvojenských aktivitách na průmyslovce. Na můj dotaz u čeho slouží odpověděl poněkud vyhýbavě, že s civily o tom nesmí mluvit, prý se jedná o jakousi kárnou jednotku. Z té vyhýbavosti, dříve nezvyklé, jsem cítil jakousi nedůvěru či obavu z našeho styku, byť jen občasného. Dál jsem se o to nestaral, protože předmětem mého zájmu byly jiné věci i osoby. Až někdy na jaře 1952 jsem se dozvěděl o jeho angažovanosti. A když nás tehdy navštívil jeden vzdálený bratranec Jarka Najman z nedalekých Doksan a svěřil se se svými zážitky z výsledků na STB po rozšvihání chodidel a v nápravném zařízení za údajnou ilegální činnost, korespondence skončila. Uvědomil jsem si určitou souvislost proměny Vaškova chování a dosažené šarže u onoho tajuplného útvaru se sevřeným šikem esenbáků z pohotovostního pluku připravených ke střelbě v Nerudově u lici 25.února 1948. Tehdy se nás několik spolužáků z libeňského gymnasia vydalo z mladistvého entusiasmu spolu se studenty vysokých škol manifestovat svou podporu Benešovi. Leč zbytečně a marně.

Vlastní asent nebyl nijak zvláštní a tak i závěrečný výrok odvodní komise, námi v Haškově duchu reprodukován jako "tauglich", byl logický. Jen mé brýle znamenaly jakési omezení, jehož význam jsem si tenkrát neuvědomoval a nepřikládal mu žádnou váhu. Možná proto jsem se vyhnul uhelnému mouru. Ale důležitým byl požadavek vlastnit dřevěný kuffík černé barvy, normalizovaných rozměrů 30x30x60 cm a jménem vyvedeným 3cm vysokými písmeny bílé barvy. Armáda nařídila a protože tyto bedýnky prý existovaly již za císaře pána, nebylo o čem pochybovat. Zvláště po nedávno na všech nárožích, umně vyvedených heslech "Dvouletkou k blahobytu!" Jenomže to již na počátku našeho prý plánovaného hospodářství

byl obtížně řešitelný problém. Na jeho zvládnutí se podílela celá rodina se širokým okruhem příbuzných a známých, takže nakonec se ho podařilo nákupem v Bílé Labuti vyřešit.

S tímto kufříkem jsem 1. listopadu 1952 napochodoval ke Svobodárně, kde byl sraz všech branců z Prahy 9. Bagáž jsme naložili na ereny a po rozdělení na jednotlivá, nám zatím stále neznámá, cílová místa odpochoďovali pěšky za neustálého pobízení několika desátníků do tělocvičny v Riegrových sadech, kde při sledování sportovních a t.zv. kulturních vystoupení jsme čekali, až nás rozhlasem vyzvou k nástupu a odchodu na Hlavní nádraží. I když naše žaludky byly průběžně syceny, naše duše a naše mysl hladověla po informaci, kam vlastně pojedeme. Četaři, kaprálové i frajtrři, kteří nás bedlivě opatrovali, však zachovávali přísnou mlčenlivost a vojenské tajemství přesně v duchu plakátu, visícímu již za Protektorátu na každém druhém rohu - prst na rtech a výrazný nápis "Pst, der Feind hört mit!". Ale teprve až ve vlaku za hluboké tmy, utajeni před nepřítelem, jsme se dozvěděli, že naším cílem je Český Krumlov, 1. pěší pluk.

Byla to dlouhá noc a byli jsme rádi, když jsme se konečně doplazili k dřevěným barákům nad městem. Po prezenci, u níž dva o dva roky starší absolventi libeňského gymnasia mi dávali první útěchu a spoustu užitečných rad, následovalo střihání, fasování a převlékání. S kufrem a plnou polní, podobající se strašákům, jsme byli odkomandováni na ubikace do přijímače a poučení, ke které rotě po skončení základního výcviku kdo nastoupí.

To, že jsem se stal blátošlapem, se vzhledem k původu mohlo jevit jako omyl úředního šimla. Později se mi ze znění výcvikových témat, jak byla formulována, stále jasněji ukazovalo, že krumlovský útvar je určen v případě napadení zlými imperialisty jako kanonenfutr k zachycení první útočné vlny. Ale toto jsme na začátku své vojenské kariéry stejně plně nevnímali. Jen mi občas hlavou proběhla vzpomínka na hodiny latiny pana profesora Koce a jeho výklad o dvojznačnosti výroků slavné Pythie z Apolonovy věštírny v Delfách. V hlavě se mi honil ten "ibis redibis non morieris in bello". Když totiž kněžka mluvila, nedalo se poznat, kam patří čárky ve větě. Jaký výklad řečeného byl tedy platný? "Půjdeš, nevrátíš se, zemřeš ve válce" nebo "Půjdeš, vrátíš se, nezemřeš ve válce"? Budoucnost byla ve hvězdách a v tuto chvíli bez bližších informací si ji ani moje dosti bohatá fantazie nedokázala představit. Snad z naivity, snad z vrozeného optimismu jsem věřil v návrat. Až po vojně, když jsem si šel vyzvednout na vojenskou správu v Praze 9 svou občanskou legitimaci, se mnou jeden kapitán, věkem, chováním, řečí i fyziognomií žádný rychlený absolvent dělnického kurzu, se mnou vyšel ven za budouvu. A tam mi tiše sdělil, že mne prý chtěl alespoň tímto zařazením k pěšímu pluku ochránit od rizika v tu dobu ještě možné vojny na neurčito. Poděkoval jsem mu, aniž bych však přiznal, že k naplnění tohoto jeho bohuľibého úmyslu jsem vůbec nijak nepomohl, jak se z dalšího ukáže.

S ještě nezažitým novým způsobem vojenského myšlení po dvou týdnech v přijímači jsem se vyrovnával s prostředím psaním dopisu své tehdejší lásce. Poněkud neuctivě jsem se v něm vyjadřoval o konání všeho na povel včetně jistých fyziologických potřeb na konci trávení. Neprozřetelně jsem nechal rozepsaný list na kavalci právě kvůli oné potřebě. Jenže mezitím se na světlici

objevil jistý desátník Orság, dopis si drze přečetl a jako bdělý a ostražitý příslušník lidodemo strážkyně míru ihned po zjištění autora s tím pospíchal k politrukovi přijímače, tuším poručíkovi Cingrovi. Na koberec jsem byl předvolán druhý den ráno. Byl jsem obviněn ze znevažování základní povinnosti každého mladého občana lidovědemokratického státu a dalších aspoň deseti smrtelných hříchů, mimo jiné i z toho, že jsem chtěl uprchnout z Krumlova na Západ. Pro mne v tu chvíli idiotskému obvinění jsem se bránil upřímnou odpovědí, že o místě své základní vojenské služby jsem se dozvěděl až ve vlaku. To jsem korunoval ujištěním, že kdybych byl chtěl zdrhnout, tak bych byl přece nečekal na nástup na vojnu možná někde do Michalovců, ale už bych byl dávno pryč. A tím jsem jsem soudruha poručíka vytočil takřka k nepřičetnosti. S blížší nespecifikovanými vyhrůžkami, že si na mne dají pozor atd. jsem byl odkomandován zpět k výcviku. Nepochybně jsem si tak podepsal rozkaz ke svému budoucímu přemístění. Vojenské mlýny však mlely těžkopádně a pomalu. Proto se mi dostalo ještě cti a příležitosti seznámit se s výcvikovým rokem v četě těžkých kulometů 5. pěší roty poručíka Vévody.

Po měsíci základního výcviku v přijímači jsme byli poctěni tím, že smíme složit slavnou vojenskou přísahu. Nastoupení na nádvoří kasáren podle rot předstupovali bažanti ke stolku a zároveň slavnostně přejímali své kvery. Najednou rozruch. Ze sousední roty jeden Rusín, odkudsi zpoza Sniny, odmítnul z důvodu svého náboženského přesvědčení převzít pušku. Snad již tenkrát to byl jehovista. Po krátké vzrušené diskusi byl z místa odveden do basy a představení pokračovalo. Co se však nakonec nestalo? Hoch směl napsat domů, jeho otec přijel a nakonec mu dal svůj souhlas zbraň převzít. Přísahu složil dodatečně a vrátil se ke své rotě. Jenže při prvních střelbách byl nejlepší z celého pluku včetně mazáků a většiny lampasáků. Teprve pak se přiznal, že po přechodu fronty přes rodnou vísku měl dlouho doma pušku a chodil do lesa střílet.

Velitel mého družstva z přijímače desátník Kuba se se mnou též vrátil k rotě. Snažil se z nás udělat spolu s četařem absolventem Hufem, který vojnu žral poněkud více, dobré nabíječe a nosiče nábojů. Že by mne to vzhledem k váze těla kulometu (17kg), které musel nosit nabíječ, těšilo, se nedá říci. Střelec to měl s podstavcem - trojnožkou přece jen pohodlnější, jenomže to bylo vyhrazeno mazákům. V mém případě to byl jeden východňar, který se však během prvního roku ani nenaučil mířit a střílel pánuobohu do oken. Takže, aby četa i rota splnily hodnocení, při ostrých střelbách mi musel funkci střelce přepustit a já jsem získal jednoho dalšího úhlavního přítele navíc. Paradoxní bylo, že z pušky vzor 98 jsem se zase já do terče trefoval s potížemi. Při jednom nástupu praporu byli vyzváni kresličí či podobné profese, aby vystoupili. Slyšel jsem samozřejmě o tricích úrovně "Kdo umí ping-pong, ať vystoupí! - Tak běžte škrábat ty pingpongové míčky do kuchyně! A padám!", ale risk je zisk a já jsem tak učinil. Později se mi zdálo, že to byla taktická chyba, ale nakonec to pro zmíněné mlýny stejně nehrálo velkou roli. Od té doby jsem přece jenom tu a tam unikal cvičáku a popisoval a maloval různé obrázky, schemata a grafy, plány bojové a politické přípravy důstojníků i mužstva pro velitele praporu kpt. Roubíčka. Byl to štíhlý asketický typ, voják každým coulem, pro kterého plnění vojenských řádů a povinností bylo absolutně všechno.

Ale zdál se být celkem korektní. Přesto jsem se snažil jistou míru opatrnosti zachovávat, neboť zdání klame a o chvíle oddechu od "plížením, plazením vpřed!" jsem nechtěl zbytečně přijít. Tušil jsem, že o mém extempore v přijímači a původu je dobře zpraven. Jenomže plány byly za den, dva hotovy a cvičák byl věčný jak Vladimír Iljič. Tu a tam využil mých "zkušeností" i velitel roty, který tak měl u praporu nejlepší písemnou přípravu. To však mohlo vydat maximálně půl dne, protože máje rotního písaře, nemohl riskovat průšvih se zdržováním příslušníka mužstva od výcviku. Dělal jsem proto průběžně průzkum všech myslitelných dalších možností změny svého zařazení. Ejhle, autoprapor hledal řidiče s průkazem B nebo T pro přeškolení na C. Zkušební jízda dopadla výborně. Proti řadě dalších zájemců mi bylo důvěrně známé řazení s meziplymem i dvojitým vyšlapováním spojky a to ze zkušeností s traktorem v Břežanech. Ti, kteří prošli tímto sítím se pak dostavili na ošetřovnu, kde plukovní lékař v hodnosti nadporučíka nám testoval mimo jiné barvocitnost. To pro mne znamenalo stop v možnosti udělat kariéru jako řidič v armádě a později možná i v civilu. Přesto však po vojně mi do vojenské knížky napsali paradoxně "použitelnost: řidič pásového vozidla", i když jsem na něm v životě neseděl a jak se zachází s rajčáky, vím jenom z filmu. Asi proto, že buldozer se světly semaforu většinou neřídí a snad aby armáda nějak ekonomicky zhodnotila náklady na zkušební jízdu a ztrátu jednoho výcvikového dopoledne.

To dokazuje, že s blbostí nelze bojovat, ale musí se s ní naučit žít. Plukovní lékař byl vlastně také obětí doby. Bývalý základák, který dostal známý 539 branného zákona a byl přidržen k další službě. Měl možnost zůstat nadporučíkem na mimořádném cvičení po neznámou dobu podobně jako pětépáci nebo podepsat na pět let a dostat o hvězdičku více. Podlehl nátlaku a podepsal, ale jen pod podmínkou, že bude přeložen do divizní nemocnice v Českých Budějovicích. Tak přišel on blíže k civilizaci a pluk o lékaře.

Jak uhodil první mráz, objevil se u roty a zřejmě i u ostatních nový tělovýchovný náčelník s návrhem založit vojenské hokejové mužstvo, které by mohlo hrát v místní první či kolikáté třídě. To by nebylo špatné, řeklo si nás několik, kteří jsme uměli bruslit a měli někdy hokejku v ruce. "Budete mít volno na tréninky, budeme jezdit na zápasy", sliboval poručík. Dvakrát či třikrát jsme si zabruslili, jenomže zájemců se nás sešlo jen asi deset. A bylo po vyhlídce na spanilé jízdy. Po prvním dotazu, jak to bude o vánocích, bylo zřejmé, že musíme zůstat na stráži míru a že ani ženáci nebudou výjimkou. Aby nám to nebylo líto, stráví prý štědrý večer i Silvestra s námi i velitel s manželkou. Pro rozptýlení chmur vymysleli politrucí návrh, abychom si založili nějaký soubor, který by obstaral zábavu a rozptýlení ostatním. Podle míry úspěchu by se mohl pak stát celou tvarovým souborem opět s vyhlídkou na výjezdy. Tento nápad v naší rotě dopadl na úrodnou půdu a v osmi lidech jsme dali dohromady několik scének a písniček s jednoduchým hudebním doprovodem harmoniky tahací a foukací a kytary, kterou mi máti přivezla při své první a poslední návštěvě. Naše amatérské vystoupení na Silvestra mělo doopravdy docela dobrou odezvu, ale mělo jednu zásadní chybu. Nenacvičili jsme žádnou častušku, "Zpívej, Ostravo, sláva..." nebo básničku Pavla Kohouta, takže žádnou šanci na výjezdy soubor nedostal a jak se spojil, tak se rozpustil.

Ze společenskopolitickových činností mi tak na krku zbyla, samozřejmě jen v době osobního volna, funkce občasného spoluautora a pisatele dopisů manželce Dezidera Gažika. Dežo byl skutečně skromný tichý hoch snědé tváře odkudsi ze slovensko-maďarského pomezí. Problém byl ovšem v tom, že neuměl psát a se čtením to také nebyla žádná sláva. A tak mi desátník Kuba zahrál trochu na city a trochu na hrdost absolventa libeňského gymnasia, když mi navrhnul, abych se pokusil Dežu naučit psát a než to zvládne, vedl i jeho korespondenci. Myslím, že jsem to zvládnul a že mi to dělalo docela dobře. V létě už mne nepořeboval. Asi v polovině ledna byla naše rota pověřena jediným bojovým úkolem v době míru - strážní službou v muničáku nad Budějovicemi. Bylo to příjemné vytržení na čtyři týdny z výcviku a to i přes dvacetistupňové mrazy. Byli jsme připraveni na to, že každou dvouhodinovou stojku budeme muset propochodovat ve starém ovčím kožichu. Ale opak byl pravdou. Kdybych to byl na vlastní kůži při této příležitosti nezažil, nevěřil bych, že i při velmi teplém oblečení je možné vestoje v takové zimě usnout, přestože to podle vojenských řádů znamenalo prakticky velezradu porušením jediného bojového úkolu v době míru. A za to byl prokurátor s mnohaletou odměnou. Jenomže stát opřený ve strážní budce a podřimovat bylo příjemnější, než dvě hodiny se ve sněhu brodit. Naštěstí jsem se pokaždé vzbudil včas, dříve než by to při častých transportech muniče mohl závodčí případně velitel transportu ~~už~~ zjistit. Nehlídali jsme areál muničáků sami. Spolu s námi tam byla parta protiletadlovců z Jindřichova Hradce, hluboce otrávených půl rokem mimořádného vojenského cvičení navíc. To také dva z nich neunesli - se samopaly a náboji zdrhli ze stráže směr Rakousko. Později se s nimi v divizním vězení, kde čekali na nejtěžší rozsudek vzhleden ke střelbě na párasáky při svém zadržení, setkal můj spoluvoják a bývalý spolužák z gymplu Pavel Kovařík. Ten za jakousi ptákovinu vyfasoval 21 ostrých a na to plukovní basa prý nestačila. Takové setkání s kandidáty věčných lovišť však bylo i pro něho a po jeho líčení rovněž pro nás pořádný šok. Za zmínku stojí jedna humorná příhoda ze strážní služby. Jistý českobudějovický kapitán si prý hrozně rád hrál na supervojáka, zvláště když měl službu dozorčího posádky. Při ní s oblibou kontroloval a prověřoval všechno, co se dalo a někdy i nedalo. Jenomže ho za to nikdo neměl rád a tak vždy šlo z posádky bleskové telefonické varování na místo, kam směřoval jeho výpad. Tak se stalo i nám, že jednou náhle zazvonil na strážnici telefon s výstrahou o hrozícím nebezpečí. Velitel roty okamžitě určil za velitele směny nejinteligentnějšího z šéfů čet Vaška Slavíčka a ten operativně změnil obsazení klíčových stanovišť. Na příjezdovou cestu k muničáku, kde bylo stanoviště bez telefonu, poslal jednoho ostříleného mazáka, na velmi blízké sousední stanoviště se strážní budkou a pojítkem bystrého nováčka. Pokyny byly jasné. Předepsané úkony provádět vzorově přesně, ale co nejpomaleji. Zanedlouho se pak mrazivým večerem ozvalo vrčení motoru džípu, zaskřípění brzd před závorou a hlasy: "Stůj, kdo je?" "Dozorčí posádky" "Všichni z vozu ven, pět kroků vpřed, osvětlete tvář, čelem vzad, zůstaňte stát!". Teprve potom zazněl hvizd píšťalky jako pokyn sousednímu stanovišti, aby přišel velitel směny, který jediný mohl v noci kontrolu na strážnici doprovodit. Trvalo asi čtvrt hodiny, než Slavíček dorazil, takže milý kapitán, který si snad myslel, že všichni budou kvůli němu

běhat, notně při osmnácti pod nulou prokřehl. Na strážnici pak jen rychle podepsal zápis a frčel zpátky do tepla posádkového velitelství.

Po návratu roty do Krumlova jsem se začal znovu rozhlížet po příjemnějším zaměstnání. A hle! Začátkem března při večerní prověrce byla v rozkaze čtena informace o kurzu hláskařů. Zase nikdo v okolí nevěděl, zda je řeč o abecedě, či o něčem jiném, ale co. Hlásil jsem se. Šlo vlastně o to, že na kopci nad kasárnami byla umístěna tak zvaná vidová hláska. Bylo to pozorovací stanoviště letadel v prostoru Krumlova, nejdříve předchůdce a později doplněk ještě nedokonale zorganizované a vybavené radarové kontroly. Vojáci, kteří tam tehdy sloužili, pocházeli z nějakého spojařského útvaru, který rovněž postihlo půl roku vojny a obrany míru navíc. Teď už se těšili, že 1. duben 1953 nebude žádný apríl a že skutečně jdou do civilu. Jejich úkolem bylo rychle zaučit nástupce ve znalosti typů letadel, odhadu výšky a rychlosti, směru letu a tyto údaje hlásit přímou linkou na divizi. Hlášení, které na jediné existující lince mělo absolutní prioritu a mělo právo přerušit i hovor velitele pluku s velitelem divize, se uvádělo heslem "vovzduch" a číslem hlásky. Následovalo stanovení příslušnosti letadla (vlastní - nepřítel), polohy (světová strana, dálka, výška), počet a druh letadel podle kódového označení, čas a jméno pozorovatele. Takže nás skupina osmi absolvovala rychlokurz a začali jsme chodit do služby. Z nejasných důvodů jednou nedošlo ke střídání mé směny a museli jsme zůstat na další. Kuřákům však došly zásoby a tak jsme se dva ve večerním šeru vypravili se samopaly na krku do nedalekého Vyšného do hospody na nákup. Považovali jsme to za bezpečné na rozdíl od volby nějaké krumlovské putyky. Podle zákona schválnosti v okamžiku, kdy jsme vkládali krabičky do kapes, objevil se dozorčí posádky se štrajfkou a autem. Možná na pivo. Naše samopaly ho vyvedly z míry, nás zase on. Vykoktali jsme připravenou výmluvu, že jsme sledovali nějakou podezřelou osobu, ale zřejmě nepůsobila příliš věrohodně. Pustil nás, ale ubezpečil, že si to ověří. Výmluvný velitel směny ho díky bohu uklidnil hláňě tím, že uvedl pravý důvod našeho výletu. Sice nás sjel, ale nám se srdce spadl balvan obav z průšvihů za opuštění stanoviště. Po třech dnech však přišel strohý příkaz, abych se vrátil k rotě. Velitel hlásky mi jen jemně naznačil, v čem je problém. No, co! Na vojně vlastně na ničem příliš nezáleželo a bylo příliš málo věcí, na kterých záleželo vůbec, jak se mi ještě mnohokrát potvrdilo.

Jak jsme se otkávali a získávali praxi ve vojenském obcování, nenechávali jsme si již od mazáků všechno líbit. Součástí výcviku bylo nasazování plynové masky v limitovaném čase, za což byly šarže hodnoceny. Na příslušný povel "Plyn!" jsem si nejdříve rozepnul knoflík kapsy na blůze, vyndal pouzdro na brýle, ty sundal s nosu, složil, vložil do pouzdra, to vsunul do kapsy, zapnul knoflík a teprve pak se začal zabývat gázmaskou. Četa se ne a ne mou zásluhou vejít do limitu. Stále poslední. Milému desátníku Kubovi, kterého ta krysa Orság při každém příležitostném setkání proti mně, jakožto tříděně závadové a politicky nebezpečné osobě, stále poštvával, trvalo dva výcvikové půldny, než ho napadlo dát mi rozkaz nechat brýle trvale v kapse a jen cvičit s maskou. Limit byl samozřejmě splněn a Kuba byl pyšný, jak zvládl problém předpisy neřešený. Když to uměli všichni, došlo na praktický výcvik v plynové komoře se slzným plynem. Jeden frajtr malé postavy, s napoleonským komplexem a škodolibou až zákeřnou povahou si smlsával na bažantech tím, že je chytal za filtr masky. Málo přitažená maska se snadno odchlípla a nešťastník se nadýchl plynem. Něco jsme předem věděli a tak po jeho prvním zdařilém pokusu už neměl šanci. Dvě neidentifikovatelné postavy v maskách mu zakryly zorníky a třetí v masce, byť bez brýlí, mu bleskově odšroubovala filtr a vrazila mu ho do ruky. Ten den už byl hodný. Krátce nato při nástupu na večerní čepobití se jednomu velcímu desátníkovi či četaři nezdál nástup dostatečně rychlý. Dal rozchod, rychle se domluvil s oním frajtre, léčícím si zase znovu na ostatních svůj minderwertigkeitskomplex

buzerováním, ten pak odběhl asi padesát metrů, převzal velení a dal povel "klusem v trojřad nastoupit, nalevo vyřídít, pozor, pohov, rozchod!" A znova ten první. Náš prvotní klus přešel v krok a poté v šourání, provázené šíleně vzteklým řevem asi tří už chraptících šarží. Naštěstí zasáhl jediný rozumný z velitelů čet, Vašek Skřivánek. Celý ten cirkus hrozící konfliktem ukončil tím, že jako nejvyšší přítomná šarže převzal velení a dal rozchod do baráku.

Před velikonoce jsem dostal z domova expres-rekomando, že z nařízení ONV Praha B (ačkoliv jsme patřili již na devítku) se musíme dne toho a toho vystěhovat z Prahy kamsi do Habartic v rámci vyčištění hlavního města od kapitalistických živlů, přestože otec byl po mozkové mrtvici ve vážném zdravotním stavu. Pochoopením poručíka Vévody jsem dostal dvoudenní opuštěák, abych mohl pomoci se sbalením věcí. Bohudíky, se máti mezi odesláním dopisu a mým příjezdem podařilo zkorumpovat jednoho estébáka ze zabraných garáží souseda pana Sejkota, dřívějšího autodopravce. Asi mu nedalo velkou práci zařídít zrušení příkazu, ale z lidumilnosti to zase nebylo. Zaplatit si dala ozbrojená pěst dělnické třídy vždy dobře a pravdu měl vždy delší klacek. Profesor Koc by řekl "Silent leges inter arma", či volně přeloženo "Když řinčí zbraně, mlčí zákony". Ale stejně nebylo mnoho radosti v chaloupce pod dřívě doškovou střechou. Jen návrat k útvaru už byl přece jenom méně tristní po nadechnutí civilního ovzduší.

Nedlouho potom jsme se dozvěděli, že pluku se dostane té cti zúčastnit se slavnostní májové přehlídky v Budějovicích. Kdo nebude šlapat, bude za trest sloužit tři týdny ve strážní rotě. Tušení souvislosti mi našeptávalo zřeknout se slavné maškarády. Bleskově jsem se domluvil s Pavlem a tak nám oběma byla pocta parademarše odepřena. Výhodou bylo, že jsme se na tuto přechodnou dobu odstěhovali od rot. Krátce potom, pluk už trénoval v krajském městě, objevil Pavel volnou místnostku vedle kulturního sálu, kde byl k dispozici nezamčený klavír a kam jsme si přestěhovali i slamníky. A tak ve střídavých dnech volna jsme mohli podnikat bezproblémově výlety na Klet, do Zlaté Koruny i dalších zajímavých míst v okolí. Mezi námi opatrované objekty patřil asi deset kilometrů vzdálený záložní vojenský vysílač, kam jezdila sedmičlenná stráž. Výhodou bylo, že stravu tam na místě zajišťovala jedna místní hodná duše, která nám vojáčkům přímo podstrojovala a nebrala nás na hůl. Nebylo tedy divu, že zájem o službu tam byl značný. I mně se jednou podařilo dostat se do směny na ono místo. Všechno bylo docela normální, až najednou večer kolem desáté hodiny, když jsem byl na strážnici, jsme slyšeli ránu, rozzářenou světlicí ve směru objektu vysílače a pak několik výstřelů ze samopalů. Tak jak určoval řád, dva popadli lehký kulomet a klusali na stanoviště, velitel směny ohlásil na posádku telefonicky přepad a my ostatní jsme zaujali postavení kolem strážnice. V nočním tichu jsme slyšeli odněkud z polí za vysílačkou nastartování čtyřtaktu motorky BMW a po nedlouhé době i zahlédli motorku se sajdkárou při průjezdu obcí. Když přijela hotovost z kasáren, měli jsme my, směna, pohov a mohli se docela vyspat. Hlíďala za nás posila. Ráno však začalo divadlo, když přijeli z divize kontráši spolu s odpovědným spojařem, sympatickým nadporučíkem, vyšetřit mimořádnou událost. Domek s vysílačem byl umístěn uprostřed oploceného pozemku asi 30 x 30 m.

V jednom rohu byla zvenku strážní budka, úhlopříčně ve druhém zděná kůlna snad na palivo. Chlapec, který měl zrovna službu, slyšel podezřelý šramot právě ze směru od této kůlny, asi jakoby chtěl někdo přelézt plot. Udělal chybu, že nejdříve vystřelil světlici a pak teprve utíkal na roh plotu, aby odtud vystřelil na narušitele. Jenže to již světlice dohořívala a tak ta krátká dávka šla pánuobohu do oken. Protože nic netrefil, vyhrožovali mu, že dostane náboje k náhradě. Po více než hodině vyšel onen nadporučík z místnosti a jedovatě utrousil, že to ti blbci mohli říci hned. Co, bylo jasné z následujícího telefonátu na okresní velitelství SNB, kterým jim sdělil, aby v dalším pátrání nepokračovali. Sonybojové totiž již rozpracovávali jednoho řezníka z okolí, který byl jediným majitelem BMW 750 na okrese. I přímo v posádce byla kvalitativně odlišná stanoviště. Na opačném konci areálu, vztaženo k hlavní bráně, avšak blíže k městu, stála jakási dříve zřejmě soukromá vila. Bylo to sídlo místních kontrabráchů, kteří mimo jiné kontrolovali poštu a docházející balíky i rentgenovým přístrojem. Pro jejich potřebu byla v plotě kolem našeho zeleného světa samostatná branka. Měl jsem jednou to potěšení stát tam na stráži míru, když ke mně přišel o málo starší voják s distinkcemi rotného dělostřelectva. Právil, že je sem čerstvě přeložen, nemá dosud klíč od vrátek, chce jít do města a večer se vrátit kolem desáté, kdy zase budu mít stojku. Chce si ušetřit čas a nemuset jít přes hlavní bránu. Ale pro absenci klíče bude muset branku přelézt. "Tak mne, prosím tě, nezastřel! Já vím, že se na stráži nesmíš bavit, ale neboj se, já tě neshodím." Kývnul jsem, ale až do další stojky jsem byl nervózní a nejistý, co mám vlastně udělat. Říct to veliteli stráže, nebo až bude na plotě, zadržet ho, vystřelem přivolat hotovost a dostat pochvalu, či zařvat hlasitě a hlavně rychle třikrát za sebou "Stůj, kdo tam?", pak stisknout spoušť a bezpečně se trefit, nebo neudělat z toho nic a riskovat, že přes svůj slib to práskne a já pro závažné porušení předpisů strážní služby půjdu před prokurátora? Já nebo on? Věřit mu, či nevěřit? Tot' přímo hamletovská otázka. Vzpomněl jsem si totiž v tu chvíli na vyprávění jednoho z oněch protiletadlovců, s nimiž jsme se setkali v Budějovicích. U útvaru v Borech u Plzně, kde určitou dobu sloužil, se prý vyskytoval jeden poručík podobných povahových rysů, jako ten budějovický kapitán, kterého jsme jako dozorcího posádky společně zažili a také řádně vychutnali. Jenže ten poručík při jedné ze svých "prověrek", když ho stráž chytila na plotě, začal vojáka plačtivě prosit, že má doma dvě děti, ať ho pustí a že to nikomu neřekne a že se mu nic nestane. Zželelo se vojáku poručíka smutného a pustil ho. Ten ovšem obratem podal hlášení, voják šel před soud a "vyfasoval" asi dva roky. Všichni základáci onoho oficíra od té chvíle nenáviděli ještě více a byli rozhodnutí, že příště mu nic podobného neprojde. Ale zřejmě onomu frajírce rostla s jídlem chuť a tak si stejnou provokaci brzo nato zopakoval. Tentokrát však padla kosa na kámen. Voják, který ho načapal opět na plotě, zařval příslušné předpisové zvolání "Stůj, nebo střelím!" tak hlasitě, aby sousední hlídky slyšely, ale tak rychle za sebou, že poručíkovi nezbyl čas na odpověď. Byl skutečně střelený a to tak, že definitivně. Strážný nakonec musel dostat pochvalu. Já jsem o ni tolik nestál, zvláště za cenu života člověka, který snad není zlý. Nakonec jsem to risknul. Když se ve tmě objevil, zavolal jsem onu výzvu a po odpovědi "to jsem přece

já" ho pustil. Poděkoval a vícekrát jsme se neviděli. Naštěstí. Přiznám se však, že když jsem si později po dalších zkušenostech na tento zážitek vzpomněl, přeběhl mi dodatečně mráz po zádech a nebyl jsem si už jist, že bych podruhé postupoval stejně. Když se po přehlídce pluk vrátil do kasáren, šlo zase všechno zdánlivě stejně dál. Jednoho večera při čtení rozkazu jsem se dozvěděl, že druhý den se mám v 9.00 hlásit u evidenčního náčelníka npor. Filipa. Krátce před uvedenou hodinou jsem čekal na velitelství pluku před ještě zamčenými dveřmi. V tom do chodby vešel velitel mého praporu, kterého jsem předpisově pozdravil. Po mé odpovědi na dotaz, co tam dělám, stroze řekl, abych se vrátil k rotě, že ta věc je už vyřízena. "Provedu, dovolte mi odejít!", vylezlo ze mne přiškrceným hlasem. Za rohem na mne čekal jeden z dvojice plukovních písařů, absolventů libeňského gymnasia, kteří mne vítali hned po nástupu u registrace. Vysvětlil mi, že když zjistili mé zařazení k rotě poručíka Vévody, chtěli mne odtamtud dostat. On totiž měl z minulého roku špatnou pověst péráka jako nabořený aspirant - dělnický kádr instalatér. Proto v zákulisí pracovali na mém zařazení mezi sebe, ke kterému však mohlo dojít až po základním výcviku. My jsme u roty ke svému štěstí prožili změnu v jeho chování. Podpis na pět let ho začal po půl roce mrzet a tak se měnil k lepšímu. Nástup na ulejkvu mi tedy Roubíček zhatil a některé "dobře informované kruhy" soudily, že si mne chtěl zachovat u praporu pro druhý rok jako osvědčeného kresliče a svého dvorního písaře. Ale i kdyby to byla pravda, byl výsledek spíše mým štěstím. Stát se písařem na kterékoliv úrovni by možná byl dobrý důvod pro některého z politruků, aby si na mne upletl síť, ze které bych se nemusel vůbec vymotat. Jaký byl tedy skutečný Roubíčkův důvod, jsem se nedozvěděl, ale nejspíše šlo o bdělost a ostražitost uvědomělého marxisty a obránce hranice světa míru. Že by mne byl snad chtěl ochránit před případnou pozorností politických a kontrarozvědných orgánů nebylo příliš pravděpodobné. S odstupem času jsem dospěl k přesvědčení, že již věděl, co se na mne v "kuloárech" armádní byrokracie chystá. Uběhlo pár květnových dnů, když v rozkaze byla uvedena možnost přihlásit se do kursu sběračů raněných. Fajn, zase jeden týden v suchu, řekl jsem si a zvedl ruku. Krátce před tím totiž nastoupil nový lékař pluku. Základák s hodností svobodníka si získal ihned naše sympatie, když prosadil, aby se cvičení celého pluku za krajně hnusného počasí nekonalo. Možného ohrožení bojeschopnosti útvaru v důsledku reálného rizika masového virového onemocnění, kterým operoval, se zalekli velitelé i politrucci všech stupňů. Bylo to takřka neuvěřitelné, že důstojníci s kádrovým zázemím se nechali zahnat do kouta člověkem s naopak kádrovým škráloupem. Takže jsem mohl bez problému nastoupit s několika dalšími na první stáž. Vlastní kurs nebyl zase nějaká lehárna, ale nebylo to oblibování. Učili jsme se transportovat raněné i na vlastních zádech a podobné lahůdky. Ale měli jsme slušné zacházení a doktor si nás všechny v přátelském rozhovoru pečlivě vyzpovídal. A když se dozvěděl, že jsem obětí humanistického vzdělání s latinou, takřka zajásal. Přes mé dosavadní neúspěšné pokusy dostat se od roty mi slíbil, že bez ohledu na původ si mě na druhý rok prosadí jako svého "lékárníka" a písaře. Nebudou přece moci riskovat, že neznalec latiny by mohl způsobit při vypisování receptů nějakou těžkou újmu na zdraví vojákům lidové armády. V blahé naději jsem na konci května odejel s ostatními na letní

výcvikový tábor do boletického prostoru k rybníku Olšiny pod stany. Kromě vesnic rozstřílených od jejich neustálého dobývání a dosti omšelé Horní Planá, kam se jezdilo pro pitnou vodu do cisteren, jsme se seznámili prostřednictvím cvičáku při ostré střelbě i se strachem. Boj za mír nepočítal nikdy s obranou válkou. To jenom v tématech výcviku a cvičení, které nám velitelé přeslabikovávali, bylo stále zdůrazňováno, že angloamerické síly právě rozpoutaly další imperialistickou agresi a jejich jednotky zaútočily v xx.xx hodin ve směru třeba kovářovy stodoly. Ale my se musíme bránit a ubráníme útokem. A tak jsme jednou byli pod pečeti přísného vojenského tajemství informováni, že druhý den kolem třetí hodiny ranní bude vyhlášen bojový poplach a celý pluk vyjede do mázákům již dávno důvěrně známých a předem připravených pozic. Stalo se. Ještě za tmy jsme se museli na začátku střelnice zahrabat a pak nám polní kuchyně poskytla válečnou snídani. Velitelé nás seznámili se situací po napadení imperialistickou US Army. Konečně jsme vyrazili v těsném sousedství samochodek a za palby ostrými, byť řízené, třikrát na zteč. Asi po čtyřech kilometrech s politrukou za zády jsme nepřítel na hlavu porazili za cenu ztráty mé polní lopatky. Oddechli jsme si, že se do nás netrefili hlavně sousední jednotky, natož Amíci, a že jsme v tom hrbolatém terénu neskončili skluzem pod pásy obrněnců. V pátek 31.května se v průběhu dne dostavilo hejno záložáků na cvičení. Mezi nimi byla větší skupina montérů, kteří se právě vrátili z nějaké práce, dostali ráno vysokou výplatu a v poledne odjeli směr Horní Planá. V sobotu dopoledne vysílal nám táborový rozhlas vemlouvavý projev jistého ušatého státníka, vyvracejícího prý neopodstatněné fámy o problémech s měnou. Ale již večer byla měnová reforma vyhlášena. Nám to bylo víceméně jedno, většina z nás neměla ani stovku, ale montéři byli běsní. Okamžitě oblehli Armu a vykoupili snad všechno, hlavně sudy s pivem, které točili všem zdarma. Trochu jsme se jim odvděčili tím, že do limitních tří set nové měny, které se měnily 1:10, jsme jin za mírné všimné měnili jejich nelehce vydělané peníze. V okolí tábora a na jeho okraji také tenkrát přišla většina z nás poprvé do styku s pětáčky (odhlédnu-li od našeho plukovního lékaře), kteří tam pracovali na výkopech pro kanalizaci. Naše šarže se nás snažily od nich velmi pozorně izolovat, aby pokud možno všichni se s nimi báli promluvit či vykoupit cigaretu a aby tak byli docela ochotní věřit informacím o trestné jednotce. Jejich počet a nasazení zřejmě nestačily na termínovaný úkol a tak jsme jednou nastoupili i my s lopatami a krumpáči. Při jedné přestávce si do mne můj střelec, východňarský buran, který mne upřímně nenáviděl, hrubě rýpl a přede všemi urazil tak, že poprvé a snad naposledy v mém životě to ve mně přímo explodovalo. Nekontrolovatelně jsem doslova vylétl z polohy ležmo na trávě. S lopatou v ruce nad hlavou, jen ji na něj spustit. Naštěstí dva kamarádi, ležící vedle mne, vyskočili takřka zároveň se mnou a lopatu zachytili. Mne tak zachránili od nejméně několika měsíců garňáku, jeho pak od chirurgického zákroku nebo kremace. Jediným kladným výsledkem tohoto výbuchu bylo, že jsem si u onoho střelce získal snad pochybný, ale přece jen respekt. Ale už ne na dlouho. Rychlé dokončení kanalizace bylo zřejmě nezbytné před návštěvou tehdejšího ministra Čepičky, o níž jsme se náhle dozvěděli při přidělení nového bojového úkolu. Přednější než výcvik totiž bylo vysbírání všech papírků a vajglů všude mezi stany a vysypání

hlavní cesty vedoucí táborem až do lesa bílým pískem. Tato směšná potěmkinovská vesnice měla ukázat, v jakém idylou a humanitou prodchnutém prostředí žijeme a bráníme hranici míru. Když se pak za jednoho slunečného a horkého dne objevil Alexej, připomínající ve své bílé uniformě stejně obtloustlého rajchsmaršála Hermanna Göringa nebo dříve soudruha a pak krvavého psa Josipa Broze-Tita, obklopen sovětskými poradci, okem o nás a naše stany s jejich okolím nezavadil. Asi mu bylo horko a vidina chládku v blízkém lese, kam směřovala bílá pěšina, ho přitahovala přímo magickou silou. Prý šel stále dál a najednou před ním mýtiny se stany. Ty zvědavě prohlédl. Neustláno, papíry, prázdné láhve. Hladina adrenalinu mu stoupla k maximu: "Co je to za bordel? Kdo tady spí?", zahřměl generalisimus. "Důstojníci od pluku", špitl kdosi nesmělou odpověď. "Okamžitě přestěhovat k mužstvu", zněl nekompromisní rozkaz. A bylo po ptákách. "Provedení přestěhování" jsem už osobně nezažil. Než k němu došlo, zaznělo 28.června při večerní prověrce v rozkaze: "Mužstvo, potrestání. Vojín Kovařík, krok vpřed. Trestám vojína Kovaříka třemi dny po službě za ... (už nevím, za co). Zařadte se". A potom: "Mužstvo, převelení. Přemísťuji k 30.6.1953 vojína Gerstnera od 3.roty, Lhotského od 5.roty a Schindlera od 6.roty od 1. pěšího pluku Český Krumlov k 52. pomocnému technickému praporu Svatá Dobrotivá. Pozor! Pochvala, udělení. Vojín Lhotský, krok vpřed! Uděluji pochvalu za (nějaké vzorné splnění něčeho)." Předpisová odpověď: "Sloužím lidu!". A to ještě dvakrát. Po rozchodu si mne Vévoda vzal stranou a řekl mi, že za to přeložení nemůže, ale že snad mi ty pochvaly mohou u PTP, kde se prý slouží i déle, pomoci. Druhý den ráno jsme všichni tři kandidáti byli po odevzdání kvérů a části výstroje jako feldflašky či feldšpátky převezeni do krumlovských kasáren. Tam nám měly být vystaveny cestovní příkazy. Došli jsme do příslušné kanceláře, kde si dva písaři lámali hlavu, jakými dopravními prostředky a vlastně kam nás to mají poslat. Ani v jízdním řádu ČSD, ani v autobusovém řádu jižních Čech žádná stanice Dobrotivá, natož Svatá, nebyla. Nepomohl ani telefonát na divizi. Nechal jsem je dost dlouho vařit ve vlastní šťávě, až už jsem to nevydržel a stanici Hořovice poradil. Za "odměnu" jsem se stal velitelem transportu, takže jsem si mohl vybrat takový spoj, abych se stihnul zastavit zase doma i u slečny. Rozloučili jsme se s kolegy římským pozdravem "Ave, Caesar! Morituri te salutant" nevědouce, co nás, synky pražského vykořisťovatele, sudetského Němce a moravského kominíka, doopravdy bude čekat. Na Wilsoňáku jsme proti předpisu dali bágle do úschovny, dali si sraz u navečerního vlaku a pak rozchod. Šťastně jsme se sešli a dorazili po přestupu v Hořovicích konečně autobusem do "Santa".

Prostředí zchátralého tábora působilo tísnivě a tak jsme začali chápat, že krumlovské vydávání praporů za trestní nebylo daleko od pravdy. Změnu klasifikace "schopen řadové služby" vyjádřenou jakýmsi písmenem mezi "A" až "C" na "E"(xklusivní) nám ani v Krumlově, ani ve Svaté Dobrotivé po příjezdu nikdo do vojenské knížky nezapsal. V dusném klimatu ponurého lágru při zametání nádvoří a podobných kvalifikovaných pracích během prvních dvou dnů by to bylo stejně jedno. Třetího dne jsme se stěhovali spolu s Lojzou Schindlerem dále k odloučené četě do Mirošova u Rokycan. Přes řekněme nejistou budoucnost jsem zakrátko litoval, že jsem se tam nedostal od samého začátku. Takovou společnost bych byl

tehdy nemohl mít ani v civilu. Doktoři teologie, filosofie, práv i všeobecného lékařství, kantoři, sedláci a živnostníci, co mohli klidně být našimi otci nebo značně staršími bratry (tehdy jsme dávali otázku, proč máme nejdražší a nejtěžší armádu na světě: protože má zlaté zuby, stříbrné vlasy a olovené nohy), studenti i čerstvě vyučení řemeslníci, také však kasař a pasák. V Mirošově však naštěstí žádný práškač. Asi i část velitelů, se kterými jsem tam přicházel do styku, byla k útvaru zřejmě převelena za různé průšvihy či kádrové závady. To měl být i případ velitele praporu kapitána Ramiče, údajně bývalého důstojníka vládního vojska. Ten se dostal i do nové verze "Strahováčka": "... a tam jako v kleci ptáček pláče malý pětépáček pro dívku svoji. Neplač, neplač pětépáčku, zanech nářku. Táta Ramič všechno zhojí, vezmeš si dívku svoji sobě za kuchařku." Píseň se zpívala, voda tekla. Osobně jsem nepoznal nikoho, nebo o něm neslyšel, komu by tento tatulda poskytl podobné uzdravení, i když častým jejím zpěvem při všech možných i nemožných příležitostech jsme se o to pokoušeli. Konec konců do dvou let se Ramič stal majorem a s útvarem překlasifikovaným na TP směl za odměnu maširovat při přehlídce na Letenské pláni.

Úprav různých písní bylo mnoho a často jsme je zpívali i zcela veřejně. Velmi oblíbenou byla známá americká melodie zpívaná s původním anglickým i českým textem "Chodím po Broadwayi ...", jež v podání sólistů i sborů PTP byla značně aktualizována a kterou jsme my dvaapadesátníci pokládali za svou takřka hymnu. Asi mi některá sloka již vypadla z paměti, ale ty hlavní si pamatuji:

"-Proto jsem se na tu vojnu dal, abych mohl nosit samopal, jen jsem si to ale trochu splet, mám lopatu a ne kulomet. Singing já já jupy jupy já, kdo je černej baron jako já, singing já já jupy, na mě maj krátký chlupy, singing já já jupy jupy já.

-Šel jsem do Svatý Dobrotivý, protože jsem nespolehlivý, lid prý mi nevěří, zbraně mi nesvěří kvůli tomu, co se o mně ví.

-Měl jsem vždycky plno hovoru, proto jsem u PT praporu, dali nám tu práci s trokama a krací, dlaně máme plný mozolů.

-Až zas přijdou hoši z jú-es-ěj, bude UNRA, bude zase hej, budem' zpívat jupy, už na nás nemaj chlupy, singing já já jupy jupy jej."

Později, po dubnu 1954, když byl název všech PTP formálně změněn na TP, jsme v Bánské Bystrici připojili závěrečnou sloku:

"-Teď zas na nás něco ušili, klasifikaci E zrušili, a dali nám zbraně, sereme jim na ně, do civilu půjdem za chvíli..."

Ty zbraně nám stejně do rukou nedali a nechali je velmi pečlivě zamčené. To nás samozřejmě vůbec nijak nemrzelo, alespoň jsme je nemuseli čistit. Zpětně hodnoceno to byla pouze pravděpodobnost snad normální délky základní vojenské služby. Stejně jim to tehdy málokdo věřil, protože na našem postavení a odírání se vůbec nic nezměnilo. Bylo to v souladu se známou tezí, že za kapitalismu je člověk vykořisťován člověkem, zatím co za socialismu je tomu naopak. Snad i proto text zákona o mimosoudních rehabilitacích č.87/91 Sb., jehož spoluautorem je nám všem známý tvůrce ústavy socialistického Československa a dnes prý přesvědčený sociální demokrat, i jeho první novela tuto faktickou kontinuitu PTP - TP a vykořisťování ve jménu lidu neuznaly za vhodné vzít na vědomí. Výše uvedená pětépácká hymna měla tehdy velký úspěch i u civilů na námi hojně navštěvovaných tanečních zábavách v Mirošově, Dobřívě i dalších obcích v okolí. Tam na oplátku nás zase místní

zemědělci naučili svou verzi "Okolo Suče":

"-Okolo Suče sedlák se vleče, na zadek mu fouká, do bot mu teče.
-Stroje mu sebrali, sebrali pole, proč s to neprochlastal ty
starej vole.

-Já to neprochlastal, protože věřím, že musí zkrachovat
tenhle ten režim."

Při hodinách sborového náladového zpěvu jsme si samozřejmě často
opakovali různé studentské i sprostónárodní verze známých
lidových i budovatelských písní. Na melodii známé "Už ho tam
vezou na svatý pole..." jsme notovali školní verzi:

"- Už nás tam vezou na řepný pole, proč ses dal zverbovat, ty
starej vole, cárára čurymuryfuk, tak zpívá každěj malej kluk,
cárára čurymuryfuk, tak zpívám já mrtvola. Už je dole, už je dole
už mu nohy smrdět nebudou.

- To v pětiletce rozhodla vláda, že řepu okope z Prahy brigáda...

- V JZD nadávaj, že prej jsem líný, my máme študovat, ať kopou
jiný."

Nejen "Nemelem, ...", ale ani bývalá "úřednická" hymna na nápěv
sovětské "Jen dál rudí námořníci..." nezůstávala často opomenuta:
"-Je nás mnoho úředníků a málo úderníků a proto vláda velí nám:
poslyšte příkaz doby a jděte do výroby plnit pětiletý plán. Hali
hola od dolu k dolu, od fabriky k fabrice jdem, hledáme všude
práci, chodíme jak žebráci, všude nám říkaj: Neberem!"

Snad jsme tenkrát měli více štěstí než rozumu, že z toho nikdo
z nás neměl tehdy žádný malér.

V Mirošově jsem začal na stavbě komunikace na pilu, která dříve
patřila hraběti Joachymu Colloredo-Mansfeldovi. Za války za
údajně zastřelení německého důstojníka byl prý prohlášen za
duševně chorého a tak za trest nastoupil do pracovního tábora na
vlastní pile. Nám se to i bez toho střílení podařilo také dřít na
vlastní pile - přece patřila nám všem. Hezkých pár tun makadamu a
šterku prošlo našima rukama, než jsme mohli na povrch rozhrnout
písek a ručními válci ho utáhnout. Pak jsme jezdili denně až k
Rožmitálu do Nepomuku budovat trativody k sídlišti finských domků
pro přesídlené obyvatele z Padrtě a jiných míst zabraných armádou
na rozšíření jinecko-strašického vojenského prostoru. Následovala
přidavačská práce u zedníků a tesařů pracujících na stavbách pro
Vojenské lesy, především pro lesní správu Dobřív. Ta tehdy
vlastnila jednu erenu, s níž jezdil jeden správný civil, kterému
závozníka dělal svobodník Jura Trnovec, a traktor Škoda 30. Ten
řídil Standa Bendl. Závozníka mu dělal Jirka Loskot, truhlář
z Nymburka. Někdy koncem srpna dostala správa novou vejtrěsku, na
kterou přešel šofér z ereny. Tu pak převzal jeho závozník a
Standa přešel tehdy k Jurovi. Traktor byl tedy volný a hledal se
k němu kočí. Naštěstí jsem měl řidičák s sebou a mohl se prokázat
oprávněním T. Nikdo si neuvědomoval, že to umožňovalo jezdit jen
s maximálně jednoosým vlekem. Bezstarostně jsem s adjunktem panem
Boháčkem sepsal protokol o převzetí a nastoupil výhodné místo.
Mohl jsem se totiž zcela oficiálně odstěhovat od čety, sídlící v
bývalé hospodě. Z provozních důvodů řidič a závozník bydleli v
separé ve služebním domě pana nadlesního, tuším Milera, vedle
něhož byla i garáž našeho oře. Spolubydlící mne seznámil se všemi
pravidly pracovními, bydlení i úklidu, s pozdravem "Lesu, lovu,
rybolovu (zdar)!". Lesní správa měla totiž ve své péči i rybníky
na Padrti. Vozili jsme dlouhé dřevo na pilu, odtud dolovinu na

vagony, pytlované hnojivo do lesních školek, cement, vápno, řezivo a bůhví co ještě a to třeba i celou sobotu a neděli podle toho, jak byly přistaveny vagony na nádraží. Tady jsem zažil pořádný strach vyvolaný přece jen menší zkušeností s jízdou traktorem a plně zatíženým valníkem v kopcovitém terénu. Vezli jsme ze zámku v Hořovicích, kde bylo sídlo Vojenských lesů, 50 metrůkú superfosfátu, když jsem se ve strmém stoupání dostal na prašné vozovce do míst, kde cestáři "spravovali" silnici velmi úsporným systémem. Díry ve vozovce pouze zasypávali štěrkiem a neutáhli ho pískem nebo alespoň hlínou. Pravé zadní kolo traktoru se protočilo, souprava zůstala stát. Těžký vlek začal traktor strhávat zpět, až se přední náprava začala zvedat. Podařilo se nám to ubrzdít, ale jak se zase rozjet? Při opakovaných pokusech se vždy jen nadzvedával předek a my jsme spíše couvali. Po levé straně prudký sráz, napravo samá štěrková záplata. Chvilí, která se zdála nekonečně dlouhou, to trvalo, než se mi podařilo opatrně couvnout na pevný podklad. Jirka si pak stoupl na roztáčecí kliku, kterou měl tento typ vpředu fixně umístěnou a já, připraven seskočit, kdyby nás to strhlo dolů, jsem se snažil soupravu znovu rozjet. Traktor chvíli skákal jako koza, ale podařilo se nám už bez úhony prokličkovat mezi záplatami a vyjet na vrchol stoupání. Tam jsme se zastavili a asi čtvrt hodiny se vzpomatovali z prožitého vypětí. Nechtělo se nám ani domýšlet, co by nás čekalo, kdybycho byli nechali národní majetek zřítit s kopce dolů. Zvláště, kdybychom sami stačili seskočit a zachránit sebe.

Protože jsme jezdili bez ohledu na čas, světlo, počasí a den, kdykolik to lesní správa potřebovala, neměl pan nadlesní žádné námitky. Když nebyly vagony a my se již v sobotu ráno vypařili a jeli načerno jen na propustku domů. Staršina Kováč nám pouze kladl na srdce, abychom se nenechali chytit štrafjkou. Dovolenu ani opuštěák nám sám vypsát nemohl, protože neměl kulaté razítko, pro které by se muselo do Santa. To pro jistotu nechtěl nikdo riskovat. A tak jsme v Rokycanech při přestupu z Mirošovského motoráčku museli postávat na peronu, kam místní hlídka kupodivu nechodila. V Praze pak jsme vystupovali a nastupovali na zastávce Vyšehrad, která byla tehdy ještě v provozu a opět bez hlídek.

Velitelem naší roty byl jistý poručík, který podle pamětníků přijížděl na kontrolu odloučených četů tehdy, když se v místě nebo blízkém okolí konala nějaká zábava. To byl přece důvod k napití hlavně pro něj a za naše peníze. Navíc měl tak zajištění případný odnos na lůžko. "Důvěrné" se nám v Příkosické hospodě zmínil, že i on je prý u PTP za trest a se zaraženým postupem. Měl být přeložen od Pohraniční stráže, kam nastoupil po zrušení Pohotovostního pluku SNB. Údajně vyvážel pravidelně svou jednotku z pustiny hraničního pásma do vnitrozemí za "kulturou". Na jedné tancovačce se jeho svěřenci namazali a byli přistiženi jedním vyšším lampasákem v civilu, který tam byl snad návštěvou u příbuzných, a ten ho prásknul. Dalo se tomu věřit, když nám současně otevřeně řekl, že nejen velitel praporu, ale i on má za naše plnění norem prémie. Budou-li oni spokojeni, nebudeme mít potíže. Svou esenbáckou praxi však nezapřel, když nám bez obalu řekl, jak by to v opačném případě dopadlo. Bylo vlastně moje první a poslední setkání s tímto povedeným velitelem. Po příjezdu do Santa nám audienci neudělil a do Mirošova přijel až po více než dvou měsících mé praxe silničáře, kopáče a přidavače na přístavbě hájovny v Teslínech.

Aspoň za krátkou zmínku budou jistě stát útržkovité vzpomínky na některé spolutrpitele a jejich údajné příhody. Na první místo bych zařadil, pamatují-li si dobře jméno, Václava Sluku, který vlastně skoro deset let nesundal mundur. Ač po otci Čech, byl kvůli německé matce odveden v r.1943 do Wehrmachtu. Měl při té smůle štěstí, že nebyl odeslán na východní frontu, ale na západ. Tam se mu podařilo upadnout 1944 do zajetí. Vzhledem k svému původu

měl v zajateckém táboře kdesi ve Francii mírnější režim, pracoval prý i mimo lágr. Za rok zvládnul angličtinu i částečně frančinu a protože se stále hlásil jako Čech, byl v r.1945 propuštěn. Pro znalost dalších dvou rodných jazyků mu byl nabídnut post tlumočnicka u americké MP. Když mu jeho tříletý úvazek skončil, vrátil se, nic zlého netuše, v r.48 bláhově do své rodné země. Zde ho pro jistotu izolovali od mas dvouletou převýchovou v jednom jáchymovském táboře nucených prací. Odtud se celkem plynule přemístil k pětáčkům, kde vydržel až do svého odchodu do civilu v létě 1953. Snad to byl on, kdo přinesl z Jáchymova nové znění známé trampské písně:

"Měl jsem kdysi nápad, abych jel na Západ, kde vzal jsem jej, nevím sám, pak jsem poznal rázem, je to daleká zem, od těch časů zpívám:

-Je na západ cesta dlouhá, zbytečná, marná je touha, hola hola hou, hola hola hola hou.

-Je na západ cesta dlouhá, pistole mi z kapsy čouhá

-Měl jsem tam bejt před půl šestou, STB mě lízla cestou....

-Deset hodin u výslechu, bez jídla a bez oddechu....

Západ volá a já nemohu spát, příliš dlouhá je cesta, kterou mám rád.

-Vaše jméno Václav Sojka, vy jste špion nebo spojka...

-Chtěl jste na nás ušít boudu, zítra vás odvezem k soudu...

-Nebylo mně vůbec blaze, když jsem čekal na soud v Praze...

-Vaše jméno Václav Sojka, váš paragraf bude dvojka...

-Na každého lidu zrádce čeká v Jáchymově práce...

-Někdo přežil, ten měl štěstí, já jsem dostal ránu pěstí...

V mládí je tvor lidský často romantický, cowboyem chtěl by být, ale doba plyne, vše je časem jiné, co mu zbývá než hnit.

-Nestačí už chvíle pouhá, zbyla ze mne kostra pouhá...".

Jedna odloučená četa naší roty budovala kasárna v Janovicích nad Úhlavou pod velením rotného z povolání jménem, tuším, Karačon, který snad také pocházel odněkud z dálného východu. Když jednou přestal hrát služební přijímač, poslechl náповědu svého lapiducha* a šel do místní Elektry shánět pět ampérů do sáčku. Když se vrátil, stěžoval si, že mu nic nedali a smáli se. Po Stalinově a Gottwaldově odchodu k čertu měl u své jednotky pronést smuteční projev. Nástup jednotky si zajistil vyhlášením bojového poplachu, který korunoval proslovem přibližně tohoto znění: "Súdruhovia! Dve múdré hlavy nám zomreli. Tak a teraz zme v riti! Rozchod!". Onen lapiduch, Pražák, kterému se nechtělo nijak výrazně projevovat pracovní aktivitu, měl prý nějaké známé v Ústřední vojenské nemocnici ve Střešovicích. Podařilo se mu získat jakýsi papír na nutnost periodické kontroly nezávadnosti pitné vody a tak se vzorky jezdil pravidelně do Prahy. Na vstup do nemocnice měl průkazku asi tak vizitkového formátu s fotografií, jménem, kulatým razítkem a výraznější hlavičkou "Ministerstvo národní obrany". Drobnými typy již z půlmetrové vzdálenosti nečitelnými tam stálo psáno, že držitel této průkazky má povolen vstup do ÚVN. Tato legitimace sehrála jednou důležitou roli při důkazu pravdy o zelených mozcích. V průběhu veselice v místním kulturním zařízení se hoši z této čety dostali do ráže a štrajfka, která nečekaně vstoupila do sálu, chtěla jednoho společensky unaveného vzít s sebou do basy. V tu chvíli bleskl lapiduchovi hlavou excentrický nápad. Rázně vstal, široká ramena, vypnutá hrud', zamával veliteli hlídky onou legitimací před očima a pravil:

"Soudruhu poručíku, to jsou moji chlapci, já za ně ručím, už bude klid!". Ten se zarazil, snad si myslel, že jde o kontráše maskovaného za vojína, zasalutoval a s hlídkou odešel. Jenže teď si totéž mysleli i všichni jeho spolubojovníci a nikdo s ním nechtěl již ani promluvit. Musel tedy onu kouzelnou průkazku všem nechat prohlédnout.

Sem tam přibyl do stavu i další přírůstek. Jeden voják, hovořící plyně slovensky, měl k našemu údivu na blůze i kabátu zlaté knoflíky. Chvilu trvalo, než se s námi sblížil. Pak nám ukázal i svou vojenskou knížku a svěřil se, že byl sice v partaji - a proto se stal aspirantem -, ale jako hluboce věřící odmítl z církve vystoupit. Proto, ač prý nebyl degradován, byl přemístěn jako voják k našemu 52.PTP. Nepobyl však mezi námi příliš dlouho. Podobný průběh přemístění měl jeden bývalý četař dělostřelectva, kterému prý jeho velitel sdělil, že odchází od útvaru s oněmi třemi frčkami, ale ve vlaku ať si je užijne. K novému útvaru že nastupuje jako voják, protože jeho dědeček byl za 1.republiky senátorem za agrární stranu.

Podobně jako většina ostatních jsem navštěvoval blízkou trafikku pro lepší kvalitu, než měly Detvy, fasované u bojových jednotek. Paní trafikantka, příjemná to žena s krámkem ve vlastním domku, měla také sympatickou asi sedmnáctiletou dceru. Ta se samozřejmě líbila téměř celé četě, ale rezolutní a moudrá matka naprosto otevřeně všem říkala: jestli se vám líbí, tak se vraťte až po vojně. Čirou náhodou jsem se stal jediným z jednotky, který se "dostal" do rodiny. Prostřednictvím dcery jsem se seznámil i se synem, výborným šachistou a členem místního aktivního šachového klubu. Když zjistil, že vím dokonce, co je velká a malá rošáda, začal mne intenzivně vzdělávat v základech zahájení, taktiky i koncovek. Jak se krátce nato ukázalo, jeho trenérská činnost byla vlastně zřejmá. Klub měl sehrát důležité utkání a jeden z týmu byl nemocen. Z nějakých mně dodnes nejasných důvodů bylo pro ně lepší, aby třeba na poslední osmé šachovnici prohráli, než aby nastoupili v nekompletní sestavě. Tak jsem se stal reprezentantem Mirošova a pokusil se hájit jeho barvy. Nevyhrál jsem, ale držel jsem se prý docela dobře až do dvacátého osmého tahu. To však už na pěti šachovnicích Mirošov zvítězil.

V čínorodém ruchu se blížil konec roku a tak jsme se včas předem dohodli, kdo pojedě domů na Vánoce a kdo na Nový rok, aby staršina mohl na rotě vybavit dovolenky. Avšak ještě před Štědrým dnem se začalo proslýchat, že ti, kteří nebudou prověřeni, aby mohli zůstat u technického praporu, na který se dvaapadesátka měla změnit, se musí přemístit kamsi na Slovač.

Proto jsme se rychle a organizovaně u vědomí organizačních zmatků postarali o výměnu nějakého materiálu ve svůj prospěch. Tak díky schopnosti pomocníka staršiny roty jsme měnili nově vyfasované gumáky za staré z domova a prošoupané kalhoty od battledresu za nové z teplého vojenského sukna. Na začátku ledna 1954 skutečně přišel rozkaz k velkému stěhování na východ. Z Mirošova nás 16.1. sice jelo jen několik zbývajících neprověřených, ale vlak, na který jsme v Rokycanech nastoupili, byl již dosti plný a další cestou přibývali. A v tomto vlaku v jednom z vagonů a jednom kupé vznikla parta, která již vydržela pohromadě až do úplného konce: Josef Tichý, František Bouma, Vladimír Domanja, Nasta Kostelka, já a Mudr. Neklan Hejda, věkem i služebně nejstarší, který proto do civilu odešel o něco dříve než my ostatní. Časem nás pak

doplnil další bratr Jaroslav Müller. Již ve vlaku jsme se dohodli, že bude-li to jenom trochu možné, budeme pracovat jako jednotný vzájemně se podporující spolek a především se pokusíme zúročit mou řidičskou profesi z Mirošova. Konec konců přejímací a předávací protokol z vojenské lesní správy Dobřív byl působivým oficiálním dokumentem.

Náš transport skončil po celodenní anabázi v Martině (dříve Turčianskom Svätom) u jedné z rot pověstného 68.PTP s velitelstvím v Komárně. Když jsme po příjezdu nastoupili na apelplacu, shlédl jsem na balkónu známou tvář Mudr. Jindry Čiháka, kterého jsem znal již z Libně jako manžela sestřenice mé spolužačky. Za chvíli jsem již byl u něho na ošetřovně i s Neklanem, kterého lákal na volné místo zdravotníka. Ten to s díky odmítl, protože věděl, že na ošetřovně by byl jenom za žold. Ale zato jsme se domluvili, že, bude-li nám těžko, mohli bychom se bez větších problémů hodit marod. Získali jsme pak i kontakt na místní nemocnici, kde v nás získali dobrovolné dárce krve za úplatu a kde my jsme získali potvrzení, že pro chronickou bronchitidu musíme nosit šály a pro jakousi oční chorobu zelené brýle. To důstojníci bojových útvarů totiž dost těžko na obyčejném manšaftu snášeli a pro nás to vlastně znamenalo škodolibé uspokojení legalizací dráždidla. Skutečně asi třikrát jsme příslušná potvrzení museli předložit. Když už jsme byli z moci úřední odlišeni od ostatních vojáků, tak jsme přímo cítili jako svou profesní povinnost se lišit ve všem, kde to bylo jenom trochu možné a únosné. Hned na druhý den po příjezdu jsme nastoupili v řadě na apelplacu u našeho nového chlebodárců Stavoindustrie. Jednotliví majstři vyvolávali své požadavky na počet pracovníků pro konkrétní práce, ale nám se žádný z nich nezamlouval. Nakonec zůstalo na prázdném place jen nás šest. Prý starejte se sami, bez práce budete v takovém průšvih, o jakém se vám ještě ani nezdálo. Dali sme hlavy dohromady a po krátké poradě jsme šli do místního koloniálu, zakoupili láhvinku rumu a zamířili společně na direkcii Stavoindustrie za dopravním referentem pánem Chmurným. Sám bývalý pětépák projevil pochopení a po shlédnutí mých dokladů z Lesní správy Dobřív nám přidělil traktor Zetor 25 s jedním vlekem. Netrvalo dlouho a svépomocí jsme si "přidělili" druhý. Jeho potřebu musím vysvětlit. K našim povinnostem patřilo mimo jiné zásobovat některá pracoviště pro panující mrazy vodou ve voznicích. Dlouhá doba natékání vedla ke značným prostojům a tím obtížnému plnění vyžadovaného nadvýkonu, tak jsme se rozhlédli po stavbách a garážích a bylo po problému. Zatímco tedy jeden vlek s cisternou se sám plnil vodou, na druhý čtyři závozníci naší party mohli nakládat třeba cement. Mezi tím já s Neklanem - v těch mrazích jsme se u volantu museli střídát - jsme s traktorem vezli do opravy či zpět z ní motor, transportní pás nebo něco jiného. Tuny výkonů utěšeně rostly. Mistr na stavbě musel do "stazky" podepsat za odvoz tři tuny - "Viete, pán majster, s nevytíženým vozidlem nesmíme jezdit" - a mladý mistr v dílně nám ochotně podepsal totéž. Takže s růstem mrazů nám pak stačilo jezdit jenom dopoledne a stále jsme na tom byli lépe než Tatra 111 se čtyřmi závozníky. Protože náš kuchař vařil nechutně, jezdili jsme i s traktorem na oběd do restaurace. Odpoledne jsme se zastavovali v knihovně Matice slovenské, kde na nás byli velmi milí, pro nějakou detektivku či bestseller, pak se navečeřeli a dali Zetora do garáže.

Nedlouho po našem příjezdu nás nechal jednou večer velitel roty

poručík Mudrončík nastoupit do trojřadu na chodbě naší ubytovny a držel k nám řeč, kritizující klesající produktivitu práce se zvyšujícími se mrazy, a nevybíravě se snažil nás nutit k vyšším pracovním výkonům. Při této myšlenkově i nervově náročné činnosti si neustále šlapal na jazyk. Chtěl, abychom si z něho vzali příklad. "Prosim pekne, viete, rozumiete, ja než som sa dopracoval svojho životného úspechu," a poklepal si přitom významně na dvě hvězdičky na jednom nárameníku, "tak som si bral topánky so sebou domou a bujarý spev a tikot kladívka sa rozlehal dlho do noci kol môjho domčeku!". Daleko a dlouho do večera se rozléhal sborový chechot mužstva, který nebyl k utišení. To ho asi rozčílilo a proto začal na nás za podpory jemu oddaných šarží vrčet, pak štěkat, až mu začal zvyšující se hlas přeskakovat. Trojřad se pohnul zvolna vpřed a ještě vpřed a milý malý poručík neměl, kam by se svými věrnými ustoupil. Procházet zdí na rozdíl od Fernandela neuměl. Ale přece couvnul - tón jeho hlasu zjihnul, ramena poklesla a zúžila se. Nakonec jsme se rozešli takřka ve vzájemné shodě, když kterýsi diplomat z nás ho pozval jménem všech do Slovanu jako naše zápisné. Od této chvíle mu však nikdo neřekl jinak než "prták". Přesto za naše výkony dostal později o jednu hvězdičku víc.

Tu a tam do již utuženého kolektivu přišli nějací později příchozí. Zpravidla zapadli a zůstali, jen jeden nápadně rychle zmizel. Při prvním sobotním úklidu po jeho příchodu se mu neopatrností vysypal jeho vojenský dřevěný kufr na podlahu a zvuk kovového předmětu upoutal pozornost okolí. Byla to pěkná černě bryněrovaná sedmpětašedesátka. Druhý den byl majitel pryč i se svým kufrem. Holt smůlu mohou mít i obězetáci. S dalšími jsme se nesetkali nebo byli chytřejší a tak hloupě se neprozradili.

Při jednom nástupu si kterási šarže všimla, že jeden voják má na své blůze několik řádových stužek. Pětépák s vyznamenáními - no ne! Jeho tvrzení nechtěli věřit, ale přesto, nebo právě proto mu umožnili dojet si domů pro příslušné doklady. Všechny ty řády dostal jako dřívější partyzánská spojka z Beskyd po válce a to i od našeho nejvěrnějšího spojence. Tak mu jen důrazně domluvili, aby je z blůzy odpáral a neprovokoval šarže, co je neměli.

I s naší strany došlo tu a tam ke společenskému faux-pas. Jelo jednou z Martina pět hochů domů na opuštěný. Ve Vrútkách přistoupila do kupé řečná babka s nůši a že má doma chlapce, vnuka také na vojně. Ale ten že má nárameníky červeně lemované a má na nich takové odznaky, kanonky, takže každý ví, že je u dělostřelectva. A cože hoši jsou zač s těmi černými nárameníky bez znáček. "To Vám, nesmíme říct, to je vojenské tajemství babi", povídá největší vtipálek z party. "Ale chodzte, veď ja som vám to tiež vravela!". Po odpovědi "Víte, babičko, nás je jen pětadvacet v celé republice. My jsme popravčí četa!" babka už ani nehlesla. Během několika minut náhle popadla nůši a byla z kupé pryč. Asi výjimečně nebyl ještě vlak přeplněný. Ona tenkrát v panující kruté zimě trávvala cesta z Martina do Prahy také až patnáct hodin. V parních lokomotivách se topilo tehdy tak mizerným hnědým uhlím, že každou chvíli musely zastavit, fajrovat pod kotly, aby nadělaly trochu páry do zásoby a mohly zase kus cesty pokračovat. I proto bývaly rychlíky přecpané ze zpožděných jiných spojů a my jsme si většinou vestoje krátili různými podobnými kratochvílemi čas na účet viných či neviných cestujících.

Tu a tam ve středu a často v sobotu večer jsme zašli do hotelu

Slovan, kde hrála hudba nejen k poslechu, ale i k tanci. Ne však k tanci obyčejných vojínů. Jednomu z našich odvětila místní děva na vyzvání k tanci "Prepáčte, já s vojáky netančím!. Ten se jen zdvořile zeptal "To má být košíček, slečno?". "Hej", zněla odpověď. Poslední trumf vynesl odmítnutý: "Tak si do něj naserte!". Slečna zrudla a vystřelila ze sálu a už si nezatančila.

V panujících mrazech nebylo divu, že nám náhle Zetor začal zlobit a nedal se nastartovat ani roztahováním. Místní šoféři radili seřídít vstřikovací ventily. Podařilo se nám sehnat v ČSAD slušně vybavenou dílnu, ale ani pak motor nenaskočil. Verdikt zněl: opravit či vyměnit vstřikovací čerpadlo. Dopravní referent nás nepotěšil: za dva, tři týdny. To pro nás nebylo přijatelné. Neplacenou dovolenou jsme mít nemohli a přehazovat písek v té zimě? Nejbližší dílnu měla Stavindustria až v Liptovském Mikuláši, pouhých 70 km daleko. Náhodou tam měla druhý den jet jedna erena, na kterou by šlo traktor naložit. Tak jsme aspoň pána Chmurného dotlačili k zavolání Prťákoví a vysvětlit nutnost poslat Neklana a mne s traktorem do dílny. Důležitost plnění plánu byla poručíkovi jasnější, než nám, ale cestovní příkaz nebyl schopen nebo ochoten napsat na více než tři dny, když si dopravu zajistíme sami. Risk je zisk, řekli jsme, musíme přece žít zavozníky. A tak jsme se ráno na ložné ploše zahrabali vedle Zetora pod plachtu a houně a jeli. V Liptáši nám šéf dílny-civil zopakoval termín: 2-3 týdny. Klepali jsme se vzteky, strachem a zimou. Nato Neklan s tváří hráče pokeru řekl, že dobře, ale je-li tu blízko nějaká slušná vinárna, že hochy z dílny zveme po šichtě na náš účet. Stálo nás to sice dost, ale kluci byli fajn a pochopili naši situaci. Druhý den se pustili do práce a večer Zetor zase jezdil. Erena už byla dávno pryč, nějaký nákladák, který by traktor zase odvezl zpět by mohl přijet možná tak za týden. Tak jsme se ještě v teple vyspali, posnídali, pak nasedli na otevřený traktor a nabrali pomalým tempem kurs Martin. I když jsme se oba v řízení střídali, byli jsme promrzlí na kost a tak jsme vždy asi po 10 km zastavovali u mýjených hostinců za účelem roztávání. V pozdním odpolední jsme konečně dorazili do garáží a pak se dokodrcali na rotu ohlásit návrat v termínu.

Naši poslední rozlúčkovou traktorovou akcí v Martině byl bláznivý výlet Zetorem na turistickou chatu na Martinských holích, kde ještě ležel sníh. Cesta z města vedla kolem kasáren tankistů a druhých kasáren dělostřelců. Kousek za nimi jsme zažili takřka neuvěřitelnou kabaretní příhodu. Vedle cesty na pokraji lesa se zahrabala vojenská čtyřkolka Tatra T128 takřka po nápravě zřejmě vinou velitele vozu špatně navigujícího bažanta za volantem. Mladý poručík od kanonýrů s takřka zoufalým výrazem v očích nervozně pobíhal kolem a snažil se řidiči radit. Do kasáren sice nebylo daleko, ale nepochybně se bál přinejmenším ostudy a tak na nás zamával a poprosil o pomoc. Ohodnotili jsme situaci, prohlédli terén a podle skautského hesla "aspoň jeden dobrý skutek denně" kývli. Lano z Tetry jsme připojili k traktoru, na který si zase všichni vlezli kvůli zatížení, na mávnutí synchronně zabrali, až se ze spojek kouřilo. Civilního pozorovatele by toto skoro cirkusové spojení Davida s Goliášem asi přinutilo k záchvatu smíchu, ale my byli napjati jako struny. Několik desítek vteřin napětí, škubání, protáčení kol, řvaní motorů ve vysokých otáčkách, ale najednou se oba stroje začaly pohybovat pomalu vpřed, až jsme z bláta vyjeli na pevnou půdu. Nejen brněnský výrobek obstál se ctí, i nespolehliví černí baroni spolehlivě zachránili bojeschopnost lidové armády. S naší strany šlo skutečně o přátelskou výpomoc, protože s dělostřelci na rozdíl od nafoukaných tankistů jsme vycházeli velmi dobře. Poručík nešetřil díky ani cigaretami a my se dmuli pýchou. Hrdě jsme pak pokračovali vzhůru cestou necestou do kopce k chatě. Byla to určitě od nás bláznivá nerozvážnost, ale stálo za to vidět něvěřící obličej hostů, když se u chaty objevil traktor s pěti pětápáky. Touto pološílenou traktoroturistikou se s námi rozloučil Neklan, kterého armáda konečně milostivě se zpožděním propustila ze svých spárů.

V pátek 19. března večer jsem dostal telegram o smrti otce s tím, že pohřeb bude hned v pondělí. My se právě v pondělí měli přemístit na novou adresu PS35 Bánská Bystrica. K mému překvapení se velitel ukázal v naprosto jiném světle, než ve kterém jsme ho zatím vidali a slyšeli. S dovolenkovým formulářem v ruce šel se mnou na posádkové velitelství v Martině i do vedlejších kasáren spojařů, ale nikde nebyl k dispozici nikdo s kulatým razítkem. Dozorčí se marně poušeli telefonicky někoho zastihnout. Zda usilovně, těžko říci. Jenomže v pátek večer a zvláště po službě nemohlo být naplánováno přepadení nepřítelem, takže velení se prostě nekonalo. Tak tedy opatřil vyplněný tiskopis alespoň svým placatým štemplem roty a vydal se ochotně se mnou znovu na nádraží, kde už jsme byli zjistit spojení na Prahu. Tam pak přesvědčil pokladní, aby mi dala poloviční jízdenku na večerní rychlík, kterou jinak vydávali jenom na kulaté razítko. Ještě vydal příkaz, abych se v úterý hlásil na nové adrese v Bánskej Bystrici do 06.00. V tuto chvíli jsem ani nepřemýšlel o tom, zda vůbec existuje nějaké spojení zpět a jak to tedy bude vlastně s návratem. Samozřejmě jsem doma zjistil, že všechno je naopak. Jediné možné spojení by bylo jet ranním vlakem s příjezdem do Bystrice večer, ale to bych pak se nemohl zúčastnit pohřbu, nebo odejet z Prahy večerním rychlíkem, který však do Bystrice mohl dorazit až kolem deváté dopoledne. Rozhodl jsem se tedy pro druhou variantu, aniž bych si lámal hlavu nějakými následky. Když jsem přišel na hlavní nádraží naštěstí dosti včas, zjistil jsem, že zelený mozek mohou mít i pražští ajznbónové v modré uniformě. "Když máš placaté razítko, tak jediné plné jízdné", zněla přes moje vysvětlování neústupná odpověď. Plné jízdné jsem v daný moment nemohl a ani nechtěl zaplatit. I když jsem byl beze zbraně, napadla mne spásná myšlenka. Vyběhl jsem před nádraží, chytil tehdy ještě levné první taxi a nechal se odvézt na pražské posádkové velitelství na Náměstí republiky. Po cestě jsem taxikáři vysvětlil svůj problém a ten ochotně odvětil, že na mne počká. Službu konající major po vyslechnutí mé story a potíží ani neváhal a dovolenku opatřil požadovaným kulatým nesmyslem. Čekající řidič to otočil zpět, takže na perón jsem doběhl pár minut před odjezdem nočního vlaku. Když jsem šťastně dorazil do nových ubytovacích prostor ve starých dřevěných barácích pod budovanými bytovkami na Fončordě, spustil Prťák bandurskou s vyhrůžkami nějakých sankcí, ale nic z toho nerealizoval. Můj průšvih by asi mohl být i jeho průšvihem a zřejmě proto to pak dále nedramatizoval. Dobří kamarádi se mi v průběhu prý poněkud zmateného přestěhování postarali jak o mou výstroj a kufr, tak i o slamník a postel, takže jsem si mohl odložit a podle rozkazu maširovat na pracoviště. Tady jsme takovou kliku jako v Martině neměli, takže s tím půldenním zpožděním jsem se rychle musel zapojit po doplnění jednotné výzbroje - tupý krumpáč a lopata - do kolektivního úsilí na výkopech kanalizace. Zemina řádně prorostlá břídlou mi nebyla příznivě nakloněna a tak procenta neplnění plánu mi byla majstrem i nějakou tou šarží vyčítána. Dal jsem se tedy do jednání s kluky, kteří, jsouce od fochu, pracovali u Stavoindustrie v dílnách jako automechanici. Dobrá věc se podařila a na traktorový řidičák jsem už za týden dumprem maďarské výroby odvážel vybagrovanou zeminu z jedné stavby. Asi v polovině dubna tato práce skončila a dumpy byly odveleny jinam, jenomže bez řidičů. Naštěstí pro celou naši partu, která uvázla na výkopech, podnik vyhlásil konání jakéhosi kurzu technického minima. Kdo zaváhá, nežere, praví drsné vojenské pořekadlo. Přihlásili jsme se, vzali nás a ejhle! Z akce se vyklubal muráský kurz. Celá naše skupinka ho dobře absolvovala od 20. dubna do 30. srpna a úspěšně ukončila zkouškami z teorie i praxe, o čemž jsme dostali i příslušné osvědčení - "Potvrdenie závodnej školy práce". Omítat jsme se však v kurzu prakticky moc neučili s odkazem, že se k tomu stejně nedostaneme. Osud však chtěl jinak a to vedlo později k vážnému konfliktu.

V květnu se nějak podařilo šikovným organizátorům sjednat výlet do Tater podnikovým autobusem. Samozřejmě byla převážná část účastníků ve zvlášť slušivě vylepšených vycházkových uniformách - tvarované čepice, americký uzal na kravatě, tmavé brýle, šály, bílé opasky "angličáky", maďarčky a štráfopóno. Co však čert nechtěl, na Štrbském plese se procházela skupina nenápadných pánů v civilu, kterým se oblečení nositelů černých nárameníků vůbec nelíbilo. To dali zřetelně najevo, avšak jejich námitky vzbudily u protistrany dosti bouřlivou reakci. Tu ti pánové nervově neunesli, neboť to byli lampasáci z MNO na nějakém školení. Průšvih jako Brno. Do několika dnů se přičítal z Komárna jako bůh pomsty sám šéf praporu major Hajnovič, prý bývalý čatár. Hromobití zahájil svým tradičním "Súdrohovia, zistil som a preto narjadžujem...", po čemž následovala degradace desátníka, velitele zájezdu, několika svobodníků a pro obyčejné mužstvo řada ostrých a prostých. Boží mlýny však mlely i v panujícím ateistickém zřízení jistě a nebylo to zas tak pomalu. U praporu došlo postupně ke třem neštěstím, neboli mimořádným událostem. Prý smrťák na stavbě a pak dvě sebevraždy. Ta první měla být chlapce ze strážního oddílu, kterého major vrátil z vycházky ve městě zpět do kasáren. Když totiž šel po ulici zavěšen se svou dívkou, pozdravil jen hlavou, jak předpis umožňoval, a nezasalutoval. Hajnovič ho na místě hulvátsky seřval, voják pohanu před svou láskou asi neunesl a po nástupu do stráže druhý den zastřelil nejprve svého vlčáka a pak sebe. Druhá sebevražda se stala začátkem listopadu hned po nástupu nováčků. Jeden z nich ani ne po týdnu zmizel a bylo po něm vyhlášeno celostátní pátrání. Při následujícím sobotním úklidu v prakticky neužívané části staré rakouskouherské komárenské pevnosti, aby se nováčci seznámili s vojenským drilem, ho při šúrování jednoho záchodu našli oběšeného.

Trochu jsem však předběhl časový sled zážitků. V našem kruhu se přetřásala různá témata, zvláště ta týkající se místních krasavic. Po zážitku z Martina jsme meditovali o vztahu Slovenek k vojákům a o tom, zda místní děvy jsou stejné. Většina si to myslela, jen rotní donchuán Květík Špínka s tím kategoricky nesouhlasil "Stačí jedno nedělní odpoledne, a musí se nechat na udičku chytit.", prohlásil zkušený lovec, proslulý líčením zážitků ze Stříbra. Kdo nevěří, může jít s ním. Tak jsem to zkusil. Jedno slunné nedělní dopoledne jsme vyrazili na bystrické korzo na náměstí. Náhoda tomu chtěla, že jsme potkali dvojici sympatických veselých děvčat, působících dojmem studentek. Hádali jsme správně, poslední ročník místního gymnasia. Zdvořilým oslovením navázal kontakt, představil mne i sebe a rozjel nepřetržitý proud hovoru, do kterého jsem jen s obtížemi mohl přispět. Ani děvčata neměla zpočátku šanci něco na oplátku o sobě říct. Čas rychle ubíhal a blížilo se poledne. S naší strany musela samozřejmě zaznít otázka, zda bychom v načaté konverzaci mohli pokračovat odpoledne, případně jít do kina nebo se projít po okolí. A bylo po námluvách. Odpovědí bylo kategorické NE. K jejich cti budiž řečeno, že nám to jasně a bez vytáček s poukazem na místní poměry vysvětlily. Hovořit na náměstí pod kontrolou veřejnosti bylo možné i s vojákem. Ale jít někam do přírody či do kina by mohly jít jenom s nastávajícím. Jinak by dostaly punc lehkého zboží a ve svém okolí by se znemožnily. Poděkovali jsme jim za upřímnost i příjemné dopoledne, popřáli štěstí a rozešli se. Do bia jsme odpoledne šli sami, jenom jsme to už nikomu z kolegů nevykládali. Ve městě se to stále hemžilo zeleným sukmem s lampasy a proto jsme zvláště nad rámec povolených vycházek často vyráželi na turistickou chatu na Suchom vrchu. Podle místních tam štrajfka na kontrolu ani nejezdila a zatáčkovitá příjezdová cesta z Bystrice byla zhůry přehledná a večer světla auta by varovala. Navíc únik do okolního terénu byl jednoduchý. Mimo sezónu tam byla nízká návštěvnost. Tak tam probíhala různá školení i takykulturní akce ROH s tanečky. Personál i návštěvníci byli na nás milí, náš bujarý zpěv je spíš obveseloval, než rušil či obtěžoval. Ke známým písním se často přidali, těm neznámým pak s potěšením naslouchali, což by jistě nečinili orgánové, když jsme třeba spustili naši parafrázi na již ve škole zpívanou studentskou verzi sprostónárodní písně "Už ho tam vezou": "A v pětiletce rozhodla vláda, šaržím domy zrobí černá armáda,

carara čurymury fuk, tak zpívá každéj malej kluk, carara čurymury fuk, tak zpívám já mrtvola.

-Jednou jsi nahoře, jednou jsi dole, makáme tam, kde dřív byl les a role

-Polír nám nadává, že prej jsme líný, my měli studovat, stavět pak jiný ...

-Dřeli nás jednou tam, podruhý tuhle, než nás z vojny pustí, budeme v truhle ...

-Už nás v ní vezou na svatý pole, proč jsi včas nezdrhnul ty starej vole ... "

Turistikou na zdravém vzduchu jsme se tak vyhýbali opakování jednoho nedorozumnění v kavárně na náměstí. Tam se Pepa příliš brzo dostal do ráže a jeho mírně porušená nervosvalová koordinace s hlasitým projevem upoutaly pozornost právě vstoupivší štrajfky s nadporučíkem v čele. Na jeho pokyn se patrola jala Pepu vystrkávat ven. Okamžitě vystartoval celý náš stůl a na chodníku jsme hlídku neprodyšně obstoupili. Nadporučík se snažil uplatnit slovně svou mocenskou autoritu, ale neuspěl. Na oplátku jsme mu bez náznaku vyhrůžek sdělili, že v Martině při podobném nedorozumnění přišel jeden kapitán od dělostřelectva o přední zuby. Po chvíli přátelské výměny názorů plné vzájemného porozumnění jsme si navzájem nabídli cigarety a po slibu Franty Boumy, že se ve vlastním zájmu postraráme o doprovod a uložení unaveného Pepy do postele, v klidu vykouřili dýmku míru. Zaplatili jsme v kavárně svou útratu a v klidu se vytratili.

Jednu červencovou sobotu po obědě, majíce již podepsané propustky do města, byl vyhlášen znovu nástup do jídelny. Tam na nás čekalo shromáždění celého našeho velitelského sboru, posíleného o tři důstojníky z Komárna a dva neznámé civily. Byli to agitátoři z ostravských dolů, kteří přijeli dělat nábor. Mluvili nahoru a dolů, slibovali hory doly včetně propuštění z PTP, mluvili hezky a dlouho. Reakce nulová. Tak se ujal slova náš politruk. Poněkud nesouvisle nás plamenně vyzýval, abychom se přihlásili. Ticho na sále jako v hrobě. Špendlík by bylo slyšet, kdyby spadnul na zem. Tak zase začali střídavě mluvit a lákat. Zase nic. Už byly tři hodiny, venku bylo krásně, my měli všichni naplánovaný nějaký program a chtěli co nejdříve vypadnout. Na sále bylo dusno nejen z horka venku, ale i z napětí uvnitř. Lampasákům za předsednickým stolem stékaly čůrky potu po tvářích. A tak na zoufalou otázku, zda se chce někdo na něco zeptat nebo k tomu něco říci, jsem se z netrpělivosti neprozřetelně přihlásil. S upřímností tenkrát sobě vlastní jsem vyslovil názor, že zřejmě všichni jsme před válkou dělali svou práci každý co nejlépe a rád. A že bychom v tom jistě chtěli po skončení vojny všichni pokračovat a tak prospět co nejlépe naší společnosti. A bylo po náboru a byl rozchod.

Netušili jsme, že ctěné náčelnictvo rozchod nemělo, ale naopak pokračovalo v intenzivním jednání, jak a na koho shodit neúspěch, který jim Hajnovič omlátí o hlavy. Teprve podstatně později, to jsme byli už v Hájnících, jsme se dozvěděli podrobnosti, když se za námi vypravil na náhlou kontrolu ZVP roty. Co s ním v těch starých barácích, které určitě pamatovaly wehrmacht, slovenské národní povstání i slavnou armádu osvoboditelku a kde ještě my jsme museli nocovat? Vzali jsme ho do místní hospody a napojili. Rozvázal se mu jazyk a po zdůraznění, že oni doma kdesi u Prešova prý také měli 7 hektarů a proto je tam, kde je, se vrátil k onomu náboru. Měl jsem být po tom fiasku obviněn z nepřátelského úmyslu

a předán vojenskému prokurátorovi k potrestání. Samozřejmě jen on tomu zabránil tím, že ostatní přesvědčil o mé pouhé mladické nerozváženosti. Bylo, nebylo, kdo ví? The show must go on! a šou také skutečně ještě dosti dlouho pokračovala. Úspěšně jsme dokončili murárský kurz a jako čerstvě pasovaní odborníci byli převeleni do Brezna na stavbu bytovek pro důstojníky tamní posádky. Začali jsme tam pro nás na zelené louce vyzdívat obvodové stěny i vnitřní příčky počínaje sklepem na základovou betonovou desku, která tam již byla. Zdálo se nám i polírovi, že v jednom rohu je zeď pořádně křivá. Neuměli jsme si příčinu hned vysvětlit, ale též si nebyli vědomi nějaké své chyby při zdění. Když však na nás polír začal ječet, jak Viktorka u splavu, že jsme babráci a bůhví co ještě, tak jsme ho donutili, aby přinesl šlaufku, čili hadicovou vodováhu. Co to je věděl, ale jak se s ní pracuje, mu bylo španělskou vesnicí a tak jsme si museli základy převážít sami. K jeho zděšení a naší škodolibé radosti jsme mu prokázali, že v onom rohu je základ o 20cm nižší. Zkrotl a nakonec požádal, abychom to nějak spravili. Stalo se a od té doby se k nám choval slušně a navzájem jsme docela dobře vycházeli.

V dřevěném baráku u staveniště, kde jsme bydleli, jsme udělali dvě hospodářskotechnické úpravy. Jednu v podlaze a jednu ve stropě. Ve volném rohu naší místnosti jsme krumpáčem uvolnili jedno prkno, aby šlo snadno nadzvednout. Při pravidelném šúrování tam bylo pak možno lehce koštětem shrnout vodu. Úklid šel dobře a rychle. Přestože jsme byli podezřele vždy první, nemohl nám šéf - podporučík absolutně - pokud jde o čistotu podlahy a pořádek ve skříňkách či perfektně upravených postelích - nikdy nic vytknout. Přesně nad odtokem jsme totiž zase uvolnili jeden stropní panel, po jehož nadzvednutí jsme mohli do střešního prostoru uklízet či spíše schovávat předměty, které by asi obtížně procházely sobotní kontrolou. Hlavně šlo o Vladimírovo radio, kterým jsme přijímali Svobodnou Evropu a hudbu. To hrozně vrtalo aspirínovi hlavou, kde že ho máme, neboť hudbu slyšel. Když přišel na kontrolu, Franta vždy předpisově zavele "Pozor!" a podal předpisově hlášení. Jedna skříňka, druhá, třetí, první kufr, další, vše perfektně srovnáno, hrany zařezávaly, postele jak ze škatulky, radio nikde. Rozhlížel se, nikde nic podezřelého. Zavrtěl hlavou a odešel. Budiž k jeho cti řečeno, že mimo sobotu nám na cimru nešel. Časem jsme také vyfasovali úplně nové pracovní oděvy, které měly nahradit výstroj po luftwafe a wehrnachtu. Byly z nádherného černého klotu a proto jsme je hned do práce nepoužili. Z jednoho opuštěného jsem již dřív přivezl asi 10 m bílého popruhu na opasky - angličáky, chlorovým vápnem jsme vybělili spinky. A v těchto "uniformách", černějších než uhel, s kontrastními bílými doplňky jsme jako "ozajstný černý baroni" začli vyrážet do města. Netrvalo to však dlouho a náš podporučík byl na místní posádce řádně sprdnut. Pochopili jsme jeho pozici a vrátili se mimo pracoviště k zelenému suknu. Nechtěli jsme totiž přijít o možnost návštěvy vinárny v místním hotelu u náměstí i během pracovního týdne. Hrál tam vynikající trio vedené bývalým profesorem bratislavské konzervatoře, který byl po vítězném únoru vyakčnen. Byli jsme tedy svým způsobem duchovně spřízněni a mohli jsme si vybírat své oblíbené melodie i vína z místního sklepa. V těch vínech ovšem výběr odpovídal potížím růstu ústředního plánování. Největší legraci jsme zažili při příležitosti oslav čehosi, když jsme objednali láhev sektu.

Vrchní ho sice obratem přinesl, ale s rozpačitým výrazem ve tváři. Jak z chlupaté deky lezlo z něj přiznání, že otevírání šampaňa je pro něj španělskou vesnicí. Takže náš vinařský expert, absolvent odborné školy v Mělníku, ho učil správnému otevírání i nalévání. Koncem léta se v Brezně zastavila moje sestra při zpáteční cestě domů z Prešova, z návštěvy tam provdané známé. Návštěva z českých zemí, dívčí zvláště, měla pro naši ekipu určitý půvab v tom, že to byla zvláštnost. Vláďa přišel na nápad, přijatý všemi, udělat si v neděli výlet autobusem do Nízkých Tater na Čertovicu. Na naše informativní sdělení o cíli a účelu cesty podporučík jen odušil: "Nič som nepočul, o ničom neviem", což znamenalo tichý souhlas za předpokladu absence průšvihů. Škoda je, že fotky, které již dříve na stavbě v Brezně a pak na tomto výletě Vláďa s Nasťou nadělali, mi zub času rozhlodal.

Pod našima rukama barák vyrostl takřka pod střechu, ale glajchu jsme slavit nemohli. S koncem léta jsme se zase stěhovali na nové působiště do Hájníků u Zvolena. Tam pod lázněmi Sliac čekal na dokončení rozestavěný obytný dům pro letce, sloužící na tamnějším letišti Tri Duby. Nejen barva uniformy, ale i nutně hlubší vzdělání leteckého personálu vedly k jejich podstatně lepšímu chování k nám, než měla většina zelených mozků. Ani se nerozčilovali nad tím, že jsme si v kavárně na Sliaci k červenému řeckému vínu Mavrodafne nebo bílému Muscat Patras dávali z recese doutník á la sir Winston, ačkoliv sami i s manželkami často pili jenom limonádu. A cukalo jim v koutcích, když jsme ráno při cestě do práce místo obvykle rozcouraného tvaru ve vzorném dvojstupu po povelu "Pozor, volno, zpívat povoleno!" spustili po odpočítání "raz, dva, tři, čtyři" švejkovskou:

- Generál Windischgrätz, dva vojenský páni, od východu slunce vojnu započali, hop, hop, hop, dva vojenský páni, hop, hop, hop, vojnu započali,
- vojnu započali, tak sobě pravili, chraň nás teď Kristuts Pán s Panenkou Marií,
- s Panenkou Marií a ty čtyři mosty, postav si Piemonte silnější forposty,
- byla bitva, byla tam u Solferina, teklo tam krve moc, krve po kolena,
- krve po kolena a hromady masa, vždyť se nám tam bila osmnáctá chasa,...
- osmnáctá chaso nic se neboj nouze, už za tebou vezou peníze na voze,....
- peníze na voze a kurvy v kočáře, kterej pak regiment tohleto dokáže,

Relativně klidný průběh práce na bytovce pod lázeňským areálem nebyl v souladu s mizerným stravováním. Kuchaře tam dělal zaboudlý a špinavý neumětel, přezdívaný špekoun, jehož menu nebylo často k jídlu. Dojídali jsme se všelijak a tak jednou při návratu z místního hostince, když se k nám začal lísat docela vypasený čokl, jsme se usnesli ho upéct. Šli jsme do kuchyně vzít si nějaké nástroje a pekáč. Zahlédl nás špekoun, zvědavý, co máme za lubem. Po našem suchém sdělení dostal hysterický záchvat takové zvukové intenzity, že se seběhla celá četa. Všichni se mohli potřhat smíchy, ale z pečeni nebylo nic a pejska jsme tedy omilostnili a pustili na svobodu. Přesto jsme čekali na vhodnou příležitost "odvděčit" se špekounovi za jeho chuťovky. V těch starých dřevěných barácích, kde jsme byli ubytováni, běhala spousta myší, na které jsme políčili klasické pastičky se špekem. Když jsme jednou ulovili pěkný exemplář, klepli jsme ho a nenápadně pozvali špekouna na kus řeči. Sedl si na jednu postel, v ruce dva krajíčky chleba s vloženým sýrem a salámem a žvanil. Ten chleba jsme potřebovali. A tak mu jeden z nás strčil pod nos nějaký časopis s čímsi zajímavým, aby se na to podíval. Odložil tedy chleba vedle sebe a čučel na text a obrázky. Dílem okamžiku byla výměna salámu za myšku. Po chvíli dostal zase hlad či chuť, sáhnul po krajících a chtěl se do nich zakousnout. Ten řev si v okolí museli určitě všichni ještě dlouho pamatovat. Tolik rozličných podstatných a přídavných jmen jsme doopravdy doposud od nikoho nedostali. Až bylo s podivem, kde při své mentální úrovni získal tak bohatou slovní zásobu. Dlouho ještě pěnil, když se ho někdo zeptal, jak chutnají myši.

Při jednom volnu jsme se za slunného dne vypravili do Zvolena s nadějí, že těch asi 7 km nebudeme muset šlapat pěšky. Netrvalo to dlouho a bez mávání nám zastavila vojenská

sanitka. V prvním okamžiku jsme trochu znejistěli, ale žádné velké šarže nevezla. Vracela se z Banské Bystrice, kam vezla do nemocnice někoho z vojenského prostoru Oremov Láz. Lapiduši nám barvitě popisovali, jak je tam umístěna trestní jednotka s vojáky, kteří mají za sebou prokurátora a vojenský soud. Toto líčení nám málem pokazilo hezký podzimní den, když teprve tehdy nám došlo, co nám možná několikrát už hrozilo při nebo spíše po některých vyhocených situacích. Počátkem října nám jedním škrtem pera a rozkazem Nejvyššího generála prodloužili naši vojenskou pracovní službu o další čtyři týdny. Důvod byl poměrně jednoduchý a zcela v souladu s plánováním pracovního procesu. Nová krev musela přece před vyfasování lopat a krumpáčů v klidu protéci přijímačem, aby mohla vstřebat všechno to, co venkonce stejně při práci nebude potřebovat. Ale hlavně by se měla naučit trochu bát, aby nedocházelo ke ztrátám produktivity u vykořisťovatelských podniků a ke krácení prémií důstojníků. Samozřejmě jsme mohli být rádi, že šlo jen o jeden měsíc, zatímco naši bývalí spolubojovníci měli nejméně půl roku, ale mnozí i více jako nadplán, za sebou a nemohli si nikdy být jisti koncem. Stejně to naši náladě nikterak neprospělo, naopak nervozita a napětí visely ve vzduchu ve vztahu k okolí. Asi měsíc před proklamovaným definitivním odchodem do civilu se naše zednická parta dostala do ostrého konfliktu s polírem, který se zde nechal titulovat "stavbyvedúcí", ač o jeho schopnostech zedníka jsme měli oprávněné pochybnosti. Tento aktivní súdruh, jak sám se honosil, nám uložil omítat zdi, což jsme samozřejmě neuměli, neboť v kurzu jsme měli o tom jen teoretický výklad a tehdejší mistr nás ujišťoval, že se k tomu stejně nedostaneme. Takže normu pro zedníky-omítkáře profesionály jsme neplnili, natož požadovaný nadvýkon. Jeho pedagogické vlastnosti byly rovněž nulové, když jsme po něm chtěli, aby nás to naučil. Ještě tak natažení malty latí svedl a my taky, jenže to nestačilo. Malty bylo víc na zemi, než na zdi, když jsme vzali do ruky lžíce, abychom betonovou zeď nejdřív napačokovali a tak nás zase obviňoval málem ze sabotáže. V atmosféře naprosto antagonistických vztahů po jedné hlasité a prudké výměně názorů jsme již ani nemysleli na možné důsledky svého počinu, když jsme vyhlásili stávku a přestali dělat.

Polír to obratem telefonicky udal na velitelství praporu v Komárně a ještě ten den odpoledne přijel osobně major Hajnovič spolu s jedním důstojníkem. Nechali nás nastoupit do "kanceláře" "stavbyvedúcího", vyslechli nás v klidu a pak vykázali ven, abychom vyčkali rozhodnutí. Nervózní a nejistí po minulých zkušenostech s Hajnovičovým rozhodováním v Bystrici, ale zvědaví, jak bude s polírem mluvit a co ten zase bude o nás říkat, jsme vlezli tiše do skladu sousedícího v prkenné boudě s "kancelářím". Uši přilepené na stěně a poslouchali. Nebylo slyšet vše, nemluvili příliš hlasitě, ale bylo jasné, že s názory políra "naši" náčelníci nesouhlasí. Když mlel stále svou, onen druhý důstojník mu řekl tak otevřene a hlasitě, že to bylo slyšet i venku na stavbě: na našem místě by mu prý dal do huby. Potichu jsme se vytratili ze skladu ven. Po nějaké době vyšel i Hajnovič a jeho standartní oslovení mužstva se k našemu překvapení až úžasu změnilo náhle na: "Molodci, súdruhovia, já vás žiadam, já vás prosim...". Incident skončil přemístěním na poslední tři týdny do Zvolena, kde pracovala odloučená četa jedné jiné roty našeho praporu. Toto místo nám nebylo tak docela neznámo, protože při pravidelných týdenních očištěních našich těl jsme jezdili z Hájník do blízkých malých lázní Kováčová a ve Zvolenu se někdy zastavili. Pracovní morálka už ochabovala i u této jednotky, která byla ubytována přímo na stavbě, zatímco ku podivu pracovnice snědých tváří z nedaleké cikánské osady stále poctivě pracovaly. Jednoho klidného odpoledne jsem si dočítal druhý díl Old Shaterhanda od Karla Maye, když mne objevil poručík od oné druhé čety, shánějící své zatoulané ovečky. Možná, že se chtěl přesvědčit, že poctivě studuji Kapitál od Karla Marxe, ale zjištění, jakým balastem anihiluji ideologické působení pracovní převýchovy, ho doslova vytočilo. Rázem se změnil ve většího nepřítel rudých bratrů, než jimi byli všichni psanci na Divokém západu s jednotkami generála Custerova dohromady. Hlas

plný medu, strychninu, cyankali, curare i jedu plivající kobry dohromady mi sliboval prodloužení pobytu ve svazku armády na nedalekém Oremov Lázu v kárné rotě na tak dlouho, dokud nezčernám jak naše nárameníky. Knihu mi zabavil a od té doby mám doma jen díl první. Nezaručení zdroj informací z druhé čety příští den tvrdil, že tuto noc něco dlouho do rána četl.

Na celém tomto prodloužení základní "vojenské služby", nazvaném mimořádné měsíční cvičení, byla nejměšnější formulace dodatečného zápisu ve vojenské knížce, že jsem při něm prokázal způsobilost pro funkci nabíječe. Formulace byla velmi nepřesná. Chyběla tam, bohužel podstatná věc, že totiž jen pistole pro nastřelování hřebíků. A tak nakonec jsme se šťastně vrátili k odevzdání výstroje do Bystrice a ráno 29. listopadu se na nádraží dočkali vlaku, který nás měl odvézt zpátky na Moravu a do Čech. Jenom jednomu, našemu bystrickému vynikajícímu kuchaři, Pepovi Novákovi to nevyšlo. Až do vlaku, stojícího ještě u peronu, si pro něj přišla vojenská bystročka. Proč a co se s ním stalo, už jsme se nedozvěděli. Tísňivé pocity s nás spadly, až když se vlak pohnul a měli jsme povstalecké centrum za zády. Teď už jsme se mohli smát. Beznaděj a zoufalství se sice většiny z nás asi nikdy nezmocňovaly, byli jsme přece mladí a nebrali všechno vážně. Byť určitá nejistota z věcí příštích, co nás asi bude v civilu po návratu od "černých" čekat, kdesi uvnitř mozku hlodala, přesto jsme se ve vlaku na svět kolem sebe usmívali. Do civilu jsme si odváželi dvouletou zkušenost, že jen dvě věci lze nalézt bez ohledu na hranice všude na světě: vodík a lidskou blbost. Blaničtí rytíři, kteří podle jednoho tehdejšího vtipu už táhli na Prahu, se prý na pokyn Antonína Novotného vrátili zpátky. Měli jsme tušení, že na otázku, kdy bude lépe, zazní odpověď jako v pozdějším dotazu na Radio Jerevan - "Už bylo!". A mohlo být také ještě hůře.

S odstupem doby jsme si uvědomovali, že i na dávno minulé školní léta i středoškolské studium vzpomínáme obvykle jako na sled legráček, rošťáren, dobrodružných zážitků, pohody, či občasných průšvihů. Skutečnost vyžadované soustavné práce i nucené dřiny se postupně ztrácela v mlze a šeru dávnověku. Stejně tak tomu bylo a je i s lety vojenské služby a dobou po ní. Mohlo by se tedy povrchnímu čtenáři a posluchači zdát, že alespoň pro optimisty to tehdy bylo peříčkem. Samozřejmě tomu tak nebylo a ani nemohlo být. To jen vysoce organizovaná hmota, zvaná mozek, automaticky vymazává spoustu informací, a to i relevantních, z paměti. Tehdy všudypřítomný příznak třídního pohledu, viditelný i skrytý, dopodal na jednotlivce i celé rodiny od prarodičů až po vnuky. S posudky marxisticky záštipných sousedů, pracovnípolitickým hodnocením kádrově silnějších proletářů, tlakem výborů a orgánů všeho druhu, jsme se museli vyrovnat, naučit se s nimi žít a pokud možno na ně nemyslet. Neznamená to však, že bychom měli na negativa oné doby úplně zapomenout. Je dobré a občas i nutné to připomenout těm mladším, kteří to nezažili, ale i těm, kteří z řady důvodů mají raději krátkou paměť a čistou hlavu. Z toho, jak se povahově lid ve svém nitru mnoho nemění, můžeme být často rozčarováni. Ale, jak říkal Jan Werich: "Ať je i trochu smutno, jen když je veselo!"

ZÁVĚREČNÁ ÚVAHA O POUČENÍ Z KRIZOVÉHO VÝVOJE

Čas se někdy vlekl, někdy nepozorovaně plynul, jindy se neúprosně řítíl vpřed či paradoxně vzad. Díky konstantnímu mírovému úsilí našich státních činitelů i za cenu, že nezůstane kámen na kameni, byla soustavně zachovávána světová nejistota. Ta postupně potvrzovala nové a nové poznatky fyziky, astrofyziky, matematiky a dalších věd včetně marxleninismu, že i konstanty jsou proměnlivé. Z pravidelně se opakujících usnesení nejvyšších orgánů strany a státu jednoznačně vyplynul, pro některé z myslících, nejčastější zdroj chyb v plánování a tedy i těch "závazných" usneseních. Byly to právě takové veličiny, které přesně do chvíle vzniku nalinkovaných usnesení byly mimo jakoukoliv dovolenou pochybnost nejen na úrovni schvalujících. Vždy se opakovaně ukazovalo, že výsledný součet chybných předpokladů systému politického a ekonomického rozvoje do plusu a do minusu je součtem všech jednotlivých chyb, jenomže v jediném a to negativním směru. I když náš rozvinutý a bohatý mateřský jazyk dělá moudrý rozdíl mezi "jsme přesvědčeni" a "přesvědčili jsme se", četli a slyšali jsme povětšinou jenom to pasivum. Nešlo asi jenom o neznalost mluvnických a stylistických pravidel, ale i o to, abychom byli už konečně přesvědčeni a neremcali.

Jak říkal už Jan Werich, v našich zemích se více hodnotila a platila stále muzika, nikoliv fyzika. Proto našim představitelům chyběly základní znalosti o fyzikálních zákonech, které nebyly součástí vědeckého světového názoru a které ani dialektika nemohla nahradit či změnit. Druhý zákon termodynamiky, pokud by ho byli schopni pochopit, byl by jim mohl sdělit, že mechanická práce se mění na teplo, což v obráceném směru neplatí. Zatímco tedy letní horko z principu nepřispívalo ke zvýšení produktivity, trápila naši ekonomiku zima pro nízkou účinnost práce. Podobné potíže dělalo jednou sucho, podruhé zas voda. Takže sumárně tu bylo pět hlavních nepřátel socialismu: jaro, léto, podzim, zima a kapitalismus. Ačkoliv ten poslední byl údajně na pokraji propasti, tajil se před veřejností, že se odtamtud dívá na nás svrchu dolů. Ve slovníku všech orgánů sice nechyběla efektivnost využívání času a vysoká organizovanost práce, ale to byla vesměs jen pouhá slova. Žádoucí nízká hodnota entropie práce nemohla v nejpokrokovějším systému být v souladu s propagovaným vysokoprocentním překračováním plánu. Bolševická logika si žádala, aby i entropie směřovala k maximální hodnotě. Že však přitom bude narůstat chaos a dezorganizace systému, jim bylo asi nemožné pochopit právě v našem uzavřeném státoprávním uspořádání, kterému byl vlastní v nejlepším případě soubor opatření na sebe nenavazujících. V takovém prostředí se energie nemění, entropie je konstantní a to znamenalo nulový pohyb a konec.

Nepolitická a skoro nepochopitelná fyzikální veličina pro budovatelské úsilí neznamenalala tedy nic a NIC je přece nula. Jenomže nula není jen tak něco. Je to předěl mezi + a - hodnotami, bez ní se nedá nic vynulovat, ani bytový problém, který slíbil vyřešit Antonín Novotný do roku 1970. Existuje sice nulová hodnota jako výchozí bod měření či výkonu, ale nám zato bylo blízké nulové řešení nebo nulový výsledek. Je tedy nula obrovsky důležitá. A to většina důležitých nul kolem nás dnes a denně dokazovala. Leč nevyplatilo se je tak veřejně nazývat. Zajímavé je i to, že zvláště malé nuly byly často nejnebezpečnější. Pro odlehčení a přežití však nám zůstával aspoň humor jako únikový otvor (a otvor - 0 - je přece podobný nule), kterým prohvizdovala pravda v trvalé soutěži o "zlatou pankráckou mříž"

Každý živý organismus byl a je vybaven schopností adaptace daným podmínkám a okolnostem, jinak by tu nebyl a nepřežil. To je nutnost a další přírodní zákon, ať se to komu líbí nebo nelíbí bez ohledu na ideologii nebo světonázor. Jakákoliv změna je výslednicí rozmanitých sil a vlivů, někdy bohužel, někdy naštěstí dlouhodobě neovlivnitelných a nepředpověditelných. Tak jsme tedy čekali na příznivější podmínky. Přece ani kedluben nevyroste jenom proto, že je tu jaro, když přitom venku mrzne.

Návrat mezi lidi

Druhý den po příjezdu z dalekého východu jsem se bez odkladu a pro jistotu vydal do Elstroje připravit si případné nové pracovní místo. Věděl jsem, že na mém bývalém okénku v pavouku sedí jeho původní držitel, který se vrátil po mém narukování. Vedoucí konstrukce ing. Maleček mne zavedl do sousední skupiny Ládi Čermáka, kde mi pan Kadlec zamluvil místo. Čermák, již zmíněný pomocný kádrový referent, mne přivítal přátelsky: „Hele, nejsme tak daleko věkově od sebe, takže já ti budu tykat. Ale ty mně vykej! Ono se totiž hůře říká Vy vole, než ty vole. A tady Pepa Zikmund tě bude mít na povel!“ A bylo to fajn, jako před vojnou. Mezi tím se zase trochu změnila tarifní předpisy a tak jsem dostal T7, což vzbudilo mírnou nevoli jisté pomocné konstruktérky, ze které se vyklubala moje spolužačka Irena ze stejného abikursu, která měla po půldruhém roce stále jen T5. Po její stížnosti si nás oba zavolal Maleček, a rozhodl, že nás podrobí kvalifikační zkoušce. Kdo ji udělá, bude mít T7. Úkol zněl: spočítat souřadnice pro průběh frézování vodící drážky na válcové krokovací vačce s parabolickým průběhem (pro zjednodušení jen po 5°). Snad náhodou jsem již jednou takový výpočet (podrobný po 0,5° pro výrobu) dělal a stejně nás poslal na svá místa do konstrukce, kde jsme se mohli i poradit. Irena se rozplakala, zkoušku vzdala a nakonec se radši vdala. Já jsem však mohl krátce nato přijít k podobné ostudě. Ve zkušebně se oživoval jeden stroj, vyrobený podle nějaké cizí dokumentace, kterou dostala na starost naše skupina. Šéf i Pepa byli služebně pryč a tak mistr volal radši rovnou vedoucího konstrukce. Ten snadno zjistil, že chyba je ve špatném převodovém poměru, nechal zavolat mne, abych pak upravil výkresy. Ale rovnou mi strčil do ruky šíbra s úkolem spočítat správný průměr řemenice, aby ho obratem soustružníci upravili. A já držel logáro tak po druhé v životě v ruce! Nějak jsem s tím šoupal – asi nejistě a snažil se rychle z hlavy ten poměr spočítat. To jsem nastavil a sdělil výsledek. Maleček si možná všiml mé nejistoty a tak si pravítku vzal zpět – naštěstí mu vyšel stejný výsledek. Jak se Pepa vrátil na pracoviště, hned mne musel naučit všechna kouzla s touto předchůdkyní kalkulaček. Byl to však jeden z momentů, který mne vedl k rozhodnutí doplnit si technické vzdělání alespoň na úrovni průmyslovky. Tehdejší slečna, která sice maturovala o rok později, ale byla již ve třetím ročníku medicíny, se poněkud pohrdavě vyjádřila v tom smyslu, že lékařka a průmyslovák nejdou dohromady. (Nakonec mne stejně v souvislosti s umístěnkou do libereckého kraje vyměnila na stáži v tamnějším špitále za již hotového mladého doktora). Měla možná pravdu, ale já jsem na tom vydělal. Shodou okolností se tehdy v r.1955 vdávala moje (prostřední) sestra a na mně bylo, abych ji místo otce vedl k oltáři. Prý mi to slušelo, jak se vyjádřila jedna její pohledná spolužačka, tehdy již hotová lékařka, bojující s Poverenictvem Zdravotníctva, které ji chtělo umístit do léčebny TBC nebo odejmout diplom. Bylo to děvče do nepohody i do slunečního jasu a po nedlouhé době pak akceptovala můj návrh na změnu příjmení, ORL na zubní, mé večerní studium strojní fakulty a přání, aby jí trpělivost vydržela. Vydržela. 53 let. A poslední paradox: mou přihlášku na strojárnu nechtěl tehdejší hlavní inženýr Vlašic podepsat – chceš-li, podepiš ji sám, řekl Čermákovi. Tak jsem možná jediný, kdo na přihlášce neměl razítko podniku, ale jen „Pomocný kádrový referent“.